Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul X nr. 28 (487) — Joi 11 iulie 1963

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

8 pagini 50 bani

pag. 3:
NICOLAE TĂUTU
versuri

pag. 4:
TITA CHIPER
reportaj

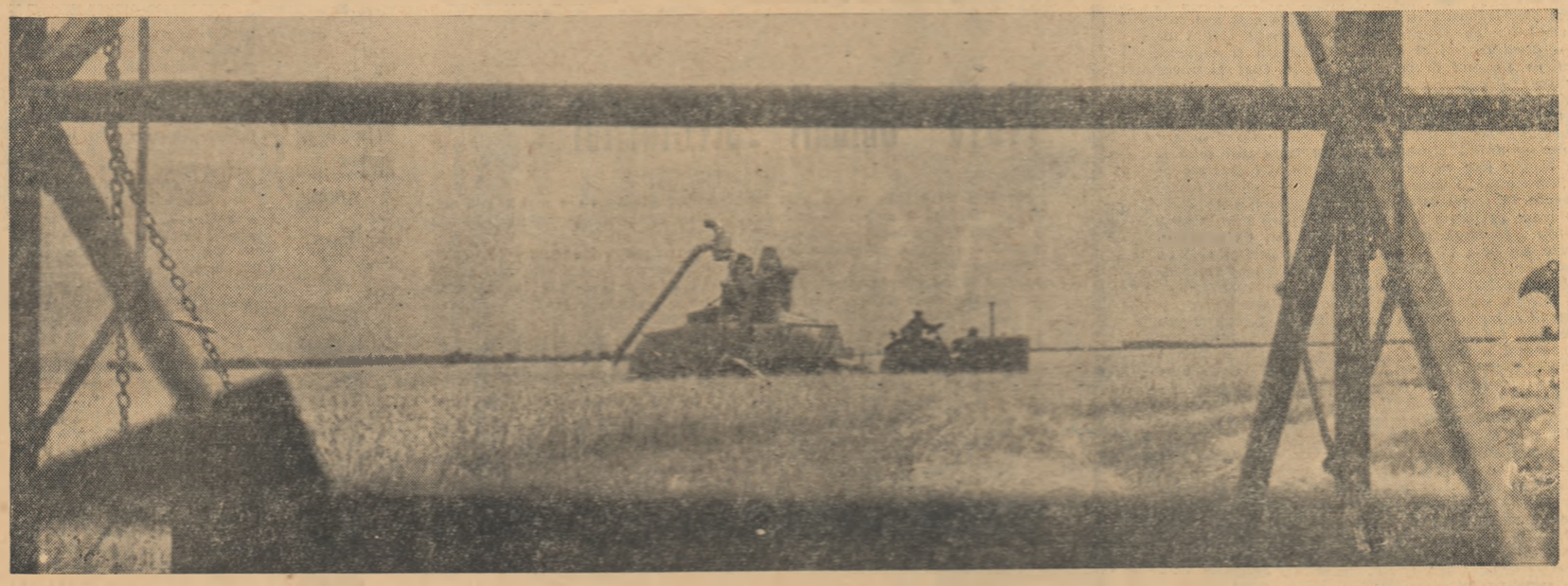

SECERIȘ

EUGEN JEBELEANU

ECOURI

Și trec prin pădure...
De undeva, de departe,
simt bubuit greu de tunuri.
Scutură zarea covoare albastre
săltîndu-mi auzul.
Un arbore se-apropie
de umărul meu
ciulindu-și urechile.
Zarea-mi arată șinii-i de obuze,
pulpele grele, de plumb,
c-un șal lung de umbră,
dinții scăpărători
de bandă de mitraliere
și, între dinți,
un fir de iarbă pălită.
Zarea
stă provocatoare
privindu-mă țintă.

Încet, se-nnoptează.
Aud cum respiră pădurea,
la gît cu-arterele albastre
ale izvorului.

Trece-o femeie voinică
pe umăr c-un coș
din împletituri de lumină
cu o cicatrice,
ca o gropiță-n obraji,
cu pruncul de mînă.
Din coșu-ncărcat
cu mere rotunde în șolduri,
un măr dintre cele mai vesele,
cu gene de rouă,
pe frunte
cu două frunze ca două șuvițe
subțiri, străvezii,
rîzînd se rostogolește
umplînd de parfumuri ecoul.
Femeia s-apleacă,
ia mărul
și sînii-i, o clipă iviți,
strălumineză pădurea
ca două ecouri rotunde-ale
lunii..

GEORGE LESNEA

ÎNTRE MUNȚI

M-așez pe-o piatră. Stropi de ploaie,
Mă cern domol. De printre brazi,
Pîrîul cîntă din cimpoaie.
Nici ieri, nici mîine nu-i, nici azi.

Cu norii munții stau la cină.
E ceasul tainic cînd prin văi
Linchește seara-ncet lumină
Și stelele răsar dintâi,
Pe cer, din ochii de dulăi.

De frunze tot mai mult m-apropii,
Uitînd abisuri și fîntîni.
Ia sufletul în palme stropii,
Ca luna fumul de la stîni.

Fotografia: I. NAUM

NICHITA STĂNESCU ● carnet de scriitor

LITORAL

Theodor Pallady spunea că marea are excepționala calitate că te eliberează de propriile tale prejudecăți, de propriile tale idei preconcepute. Avea dreptate. În fața mării devii deodată tu însuți, aproape copilăros de tu însuți. Sentimentele conversează cu infinitul fără intermediul nici unui accident de peisaj, în timp ce pămîntul devine treptat, treptat rotund și albastru ca aerul dimineții.

Arcul orizontului te îmbie să-l încordezi și să-ți încerci forța zvîrlind săgeata unui gînd în soare.

Lumea pietrelor albe și a mării sărate își destinde chipul sub un cort de mirosuri presărate, răcoroase, pătrunzătoare, despre care o veche legendă românească zice că ar fi locuite de niște invizibile ființe binecuvîntate, care le-ar hotărî nuanța parfumului, așa cum mirosul trandafirilor este hotărît de ființele invizibile care locuiesc în ei.

Și cu ochiul închis privită, marea își păstrează ulcelicătoa, urechea percepînd un relief sonor destăinuit prin murmurul necontenit pe care-i dă permanența ei freamăt de cer, și agroupe o poți auzi cum țîșnește cerul amiezii, și agroupe că poți distinge țipătul scurt și repetat pe care-l fac lumile sterilor nopții, dînd largul mușchiu la strung.

Dar frumusețea naturală a litoralului, farmecul lui primordial este dublat de cruzimea plină de tandrețe, de bun gust și de talent a arhitecților, inginerilor constructori și zidarilor noștri care au transformat, la indicația și sub îndrumarea partidului, în numai cîțiva ani, fîșia de pustiu și nisip a țărmului pe o lungime de zeci de kilometri, într-una din cele mai moderne stațiuni de odihnă ale Europei, în care sute de mii de oameni ai muncii din țară sau străinătate vin să-și petreacă o vacanță verzină cu visul.

Litoralul românesc al Mării Negre ilustrează una din axiomele construcției socialismului în țara noastră, respectul față de om, față de muncă, față de creație.

Cele mai noi cuceriri ale tehnicei s-au îngemănat cu ariile, de la sistemul cofrajelor glisante care au scurtat de cîteva ori timpul de construcție și au sporit de cîteva ori temeinicia zidirii, pînă la mozaicurile de o inspirație modernă și pînă la grupurile statuare create de artiștii noștri plastici și menite să înzestreze farmecul natural cu gîndire estetică.

Ochiul este odihnit de o mare varietate a culorilor și a formelor arhitectonice. Între blocuri zvelte în sticlă și beton se află intercalate vile intime de diverse dimensiuni ca într-un joc de cuburi. Geometria plană și în spațiu ispitește imaginația lui Euclid, și exercițiul de perfecțiune a formelor desenate cu bățul pe nisip sau trasate cu

(Continuare în pag. 2)

TUDOR ARGHEZI

viteazule

Viteazul își oprește calul
Unde se-ntunecă de noapte malul.
Însetoșați de goană, de două vieți întregi,
Prin țările uscate, de rîpi și ghimpi, pribegi.

Ia, vuietele undei sînt aproape
Și calul pînă-n șolduri intră-n ape.
Albastrul rîu stingher
E plin de stelele din cer.

Viteazule, veghează, de se poate,
Să nu le soarbă calul tău pe toate.
Imi trebuie și mie una,
Că-mi piere din fereastră luna.

Ieșit în zori din lanțuri și-nchisoare
Ii sînt dator să-i fac scrisoare
De tot ce mă apasă și mă doare,
Cui mă iubește-acasă și nu m-a mai uitat.

Fusesem mort, viteazule, și-am înviat.

iulie 1963.

CRITICA și problemele actualității

S. DAMIAN

Referatul prezentat în ședința lărgită a comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor propune o confruntare a literaturii cu nivelul actual al înaintării socialismului în țara noastră, confruntare menită să scoată în evidență cu mai multă limpezime sarcinile muncii scriitoricești. Bogat în exemple de viață desprinse din lupta concretă, în toate sectoarele, pentru victoria noului, referatul a însemnat o pledoarie pentru o orientare mai fermă a creației literare spre actualitatea imediată, spre formele deosebite, inedite, caracteristice etapei de desăvîrșire a construcției socialismului în țara noastră. Așa cum a reieșit apoi și din discuții, multe din temele tradiționale și-au pierdut forța de iradiație, devenind anacronice; s-au ivit fenomene noi, stări de conștiință, atitudini, posibile datorită prefacerilor adînci petrecute în existența oamenilor. Critica are îndatorirea să judece creația literară din perspectiva realităților obiective în construcția socialismului, să țină seama de exigențele sporite ale cititorilor de azi, de preocupările de orizontul lor spiritual. Este necesar apoi un efort de a pune în concordanță mai strînsă criteriile de apreciere cu cerințele contemporaneității. Spre exemplificare, mă refer îndeosebi la literatura consacrată vieții țărănești. Nimeni nu poate tăgădui meritul pronit în reflectarea muncii de transformare socialistă a agriculturii. În multe nuvele sau romane, a fost descrisă schimbarea mentalității țăranului, eliminarea lui de vechi prejudecăți și reflexe conservatoare, drumul îndelungat și anevoios spre înțelegerea noului, din punct de vedere istoric, a relației dintre individ și colectivitate. Să mai înșir eroii din „Desțelenirea", „Bărăgan", „Cuscrii", „Zilele și nopțile", „Casa"? Desigur că și imaginile literaturii au contribuit, prin forța lor de convingere, la înnoirea maselor largi ale țărănimii asupra necesității colectivizării, întreținînd acțiunea de atragere și educare a lor în spiritul socialismului.

Fără noul prin care trece astăzi satul colectivizat pretinde și creației scriitoricești, o optică schimbată, o primenire a surselor de inspirație. În totul muncii organizate în comun, odată cu deprinderea formelor superioare de producție are loc lupta împotriva vechiului în conștiința oamenilor. Pe numeroase căi, se exercită o înrîurire complexă, de instruire și înițiere, destinată să ridice treptat țăranul la nivelul de civilizație și cultură al orașului socialist. Revoluția pe planul tehnicii și al științei, al răspîndirii cunoștințelor este în plină desfășurare.

În Raportul expus la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta:

„Industria, agricultura, transporturile și celelalte ramuri de activitate vor cere sporirea însemnată a numărului de specialiști cu o înaltă calificare, absolvenți ai institutelor de învățămînt superior și ai școlilor tehnice de specialitate, muncitori cu un nivel de pregătire tehnică superioară, ceea ce va crea condițiile pentru dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală.

Cuprinderea în învățămîntul general cu o durată de școlarizare prelungită a tuturor tinerilor de la orașe și sate, lărgirea considerabilă a învățămîntului de toate gradele, creșterea numărului de absolvenți ai institutelor de învățămînt superior vor juca un rol esențial în formarea omului societății noi, cu o cultură generală multilaterală și un înalt nivel de pregătire profesională."

Critica este obligată să extragă concluzii din confruntarea literaturii cu o realitate în necontenită transformare. Oare mai pot fi azi contemplate, cu nepăsare și pasivitate, unele tendințe prăfuite din proza închinată lumii rurale? Nu dă o impresie violentă de artificialitate literatura „almanahurilor", care mizează pe stupefacția țăranului în fața fiecărui nou indiciu de viață modernă? Scriitorul care concepe înfățișarea traiului țăranului colectivist ca o sursă de revelații, continuă să-l prezinte pe acesta ca pe un ins înapoiat, rudimentar, descins dintr-o ființare ancestrală. Negreșit că nu poate fi recomandată nici proza care restrînge cercul de existență al țăranului, la universul patimilor și al dezlănțuirilor instinctuale calificîndu-l, implicit, ca inapt pentru aspirațiile superioare ale spiritului, pentru procesele de conștiință. Se produce uneori chiar o idealizare a ciudățeniei pe linia trivialității, prezentată în mod fals ca trăsătură definitorie a omului simplu. Realitatea nouă determină categoric această viziune și solicită din partea criticii o mai mare combativitate în înlăturarea ei.

În această ordine de idei mă raliez la judecățile cuprinse în cronica lui Ov. S. Crohmălniceanu despre romanul lui Ion Ruse, și consider nesatisfăcătoare micile rezerve critice ale lui Constantin Cubleșan în *Tribuna*, față de paginile de exaltare a primitivismului și vulgarității.

(Continuare în pag. 6)

pag. 2:
G. DIMISIANU
Cronica Literară

pag. 6:
VL. STREINU
Camil Petrescu

pag. 7:
M. SORESCU
Misterele Parisului

PE SCURT DESPRE CĂRȚI

MIHAI NEGULESCU: „Jocul Soarelui"

Autorul acestui volum adresat celei mai tinere generații știe adesea să imprime versurilor sale căldură și avînt, știe să formuleze limpede și accesibil adevăruri vibrante. Izbutește indeosebi în poeziile care dau sentimentului o expresie directă, transparență, retorică fără stridențe. În schimb răsazată efectul, se împiedică la tot pasul cînd vrea să realizeze complicînd epic, într-un fel inutil, idei foarte simple. Poeziile care se pot declama au o vibrație reală — de exemplu aceea intitulată **August** se reține: **„E-o zi a drumului sfătornic, / trasat prin vreme de partid, / și pasul, de-mplinire dornic, / ne bate sprinten, bate spornic, / în ritm de marș sărbătorind / cu fiecare ceas, într-una, / un drum ales pe totdeauna"**. Limbajul liric e bine adaptat țelurilor educative ale volumului, mesajului cetățenesc transmis. Sînt evocate marile valori morale, faptele eroice intrate în legendă, ca în poezia care slăvește memoria comunistului Lazăr Cernescu, **„Ca Lazăr, altădată, / pe cînd pleca în viață, / acestor ochi de mamă mă dărui, mă supun: / din rasa lor cea vie aș plec mai ușor, mai bun, / căci drumuri noi mă strigă clar, din față"** (**În casa lui Lazăr Cernescu**). Volumul lui Mihai Negulescu conține însă din păcate și destul balast, balade și „rapsodii" lipsite de suflu. Nereușite sînt poeziile de un epic facil și în primul rînd aceea care dă titlul volumului: **„Bate sprig; adrug — / podina răsfundă, / presimțind prelung / luminoasa-i undă"**. Ritmurile folclorice sînt inabil întrebuințate. Nu prea fericită e și ideea de a introduce în poezie, formele graiului regional: **„Bucuroși om me / către ea prin vreme; / n-om avea de ce / soarta a ne-o teme"** etc.

L. R.

MIHAI GAFIȚA: „Cezar Petrescu"

În capitolul inițial, intitulat **Traiectorie literară**, autorul acestei monografii despre Cezar Petrescu comunică numeroase date în măsură să definească descendența și formația cultural-artistică a scriitorului, evidențiind chiar de la început cîteva trăsături specifice ale operei lui. Se vorbește aici despre ușurința cu care Cezar Petrescu scria, dar și despre tendința sa spre superficialitate, despre entuziasmele generoase ale publicistului, dar și despre compromisurile făcute nu odată de el.

Introitul binevenită ni s-a părut discutarea sămănătorismului și gîndirismului, tocmai spre a-l detașa pe scriitor de aceia care vor transforma revista „Gîndirea" într-o propagatoare a ideologiei fasciste. Cezar Petrescu e urmărit în evoluția sa ca scriitor, dar și ca gazetar, insistîndu-se asupra faptului că acesta din urmă i-a răpit romancierului avantajul cunoașterii vieții îndeaproape, dar i-a creat și dispoziția spre grabă și artificiu literar.

Înainte de a intra în analiza creației artistului, Mihai Gafița își prezintă credințele estetice. Capitolul „Literatură și realitate" fructifică inteligent ideile unor prețețe ca aceea la volumul „Plecat fără adresă". Se fac precizări utile în legătură cu influențele anumitor lecturi filozofice asupra lui Cezar Petrescu, (d. ex. Berdiaev), în sfîrșit, observații interesante în legătură cu sugestiile pe care i le-a oferit opera unor mari scriitori ca Balzac, Zola ș.a. Ceea ce stînjenește aici, este tendința de a analiza și de a rezuma opere în cadrul discuției de idei. Se produce în felul acesta un con de umbră care cade tocmai asupra liniilor directoare ale operei lui Cezar Petrescu. De unde și impresia că M. Gafița nu-și ordonează cu rigoare materialul, că se lasă pe alocuri furat de varietatea literaturii scriitorului.

Ajuns la analiza propriu-zisă a operei, criticul dovedește în genere pondere și obiectivitate, rigoare și spirit asociativ. Cele mai izbutite capitole în această direcție ni s-au părut „Generația care s-a trădat" și „Romanul citadin", capitole în care de fapt sînt cercetate romanele cele mai de seamă ale lui Cezar Petrescu: „Întunecare", „Calea Victoriei", „Oraș patriarhal", „Comoara Regelui Dromichet", „Aurul Negru". Observațiile, chiar dacă nu sînt întotdeauna noi, sintetizează opinii importante, cum sînt acelea privind tipologia intelectualului (ex. Radu Comșa), sau fauna junglei capitaliste („Aurul negru").

Mai puțin adînciți e capitolul despre „Universul sătesc", unde constatăm și un anume spirit concesiv față de ciclul „1907". Lipsa unui spirit critic mai ascuțit se resimte și în capitolul „Romanul lui Eminescu".

În ansamblu cartea oferă o imagine fidelă a vieții și operei lui Cezar Petrescu. Accentele critice, pe care le-am fi dorit uneori mai apăsate, i-ar fi dat un relief în plus.

Și așa, lucrarea se impune prin seriozitate, informație și obiectivitate.

S. H.

VIRGIL IONESCU: „Mihail Kogălniceanu"

— contribuții la cunoașterea vieții, activității și concepțiilor sale —

În cadrul acțiunii de valorificare a moștenirii culturale, personalitatea lui Kogălniceanu a beneficiat de o atenție puțin obișnuită. Cartea lui Ch. Georgescu-Buzău („Kogălniceanu, înaintaș"), biografia alcătuită de Dumitru Rîpeanu (în colecția „Oameni de seamă"), vastul catalog al corespondenței întocmit de A.Z.N. Pop, numeroasele studii, articole, prefețe, ediții (în special cele datorate lui Dan Simonescu) au fructificat un întins material documentar, fixînd, în linii mari, imaginea unei prezențe prolifice, de mare prestanță. Noua lucrare monografică vine să adîncească investigația, fără pretenția de a înfățișa un tablou absolut inedit. Autorul, Virgil Ionescu, merge cu conștiinciozitate pe urmele cercetătorilor anteriori, preocupat să-i completeze în detalii. Meticulozitatea sa este evidentă și dacă partea referitoare la istoric și omul de cultură, mai frecventată de cercetători, nu are prin ce să surprindă, capitolul privind activitatea și ideile lui Kogălniceanu în domeniul social-economic, se dovedește de o foarte mare utilitate. Aici, într-adevăr, ne aflăm în fața unor „contribuții". Riguros și metodic este urmărită atitudinea lui M. Kogălniceanu față de principalele probleme ale timpului său, de fiece dată verificîndu-se situarea lui pe pozițiile burgheziei în plină ascensiune, de care s-a diferențiat însă printr-un democratism ferm. Recentul exeget, printr-o laborioasă exhumare a materialelor de arhivă, ne inițiațează în eforturile susținute ale unui reformator luminat, împiedicat să realizeze o bună parte din proiectele sale îndrăznețe și avansate, de manevrele coaliției burghezo-moșierești. După apariția acestei lucrări, componentele și sinuozitățile gîndirii sociologice și economice a marelui om de stat se fixează cu mai multă claritate. Foarte folositor, ultimul capitol, care cuprinde o cronologie precisă a tuturor funcțiilor ocupate de Kogălniceanu.

G. Ș.

CUVÎNTUL CITITORULUI

UN ROMAN DESPRE MUNCITORI

Am citit ultima lucrare a prozatorului N. Țic — „Un vals pentru Maricica" — și cronica din „Gazeta literară" consacrată acestei cărți, semnată de Eugen Simion. Lectura romanului a constituit pentru mine o surpriză plăcută și m-am hotărît de aceea, să trimit „Gazetei literare" aceste rînduri. Am găsit în carte eroi bine creionați, naturali, simpli, așa cum sînt constructorii vieții noi de pe șantiere. M-am simțit alături de Motronea — eroul central al cărții — la bucurii și necazuri, l-am urmat pe sinuosul drum al înțelegerii. Căci Motronea e un naiv care — cum s-a observat — ține foarte mult la această naivitate a sa. Odată cu primirea titlului de șef de echipă el trebuie să îmbine responsabilitatea profesională cu cea educativă și cu cea politică. Sarcinile sale nu sînt ușoare, dar Motronea se dedică acestei munci cu tot elanul celor 19 ani ai săi. N. Țic ține cu tot dinadinsul să ni-l prezinte pe Motronea într-o situație deosebită. Proaspătul șef de echipă e bine pregătit în specialitatea sa, dovedește un mare entuziasm și o mare înțelegere față de toți membrii echipei, este de o bunătate ingenească, dar se lasă jecmănit de o prostituată pe care are de gînd s-o educe și să se căsătorească cu ea, abandonînd-o însă tocmai de repede în final. Entuziasmul lui Motronea înfrînge împotrivirea echipei care trebuie să lucreze într-un sector deosebit de greu. Motronea le întărește oamenilor încrederea în forțele lor, îi încălzește și-i pune la treabă. Avîntul său, păcatul cîteodată, naivitatea sa îl va împinge însă la o serie de greșeli pe care le va face cu fruntea senină, convins că are dreptate. Lui Motronea i se întîmplă uneori să facă altceva decît gîndește. Această „disimulare" este comparată în „Gazeta literară" cu aceea a eroilor lui Marin Preda. Comparația mi se pare justă doar în parte. Eu cred că acest lucru se poate pune mai degrabă în seama nehotăririi eroului; lipsa lui de experiență este evidentă în relațiile cu oamenii și în special cu femeile. O altă cîudățenie a acestui personaj mi se pare a fi pasiunea sa pentru autocritică. Ilie se simte fericit cînd își mai găsește un păcat, pe care îl strigă în gura mare, rugindu-și tovarășii să-l critice, ceea ce mi se pare nefiresc.

În general însă Motronea rămîne un personaj izbutit, o figură interesantă de tînăr cinstit, muncitor, entuziast constructor al socialismului.

În cartea lui Țic, intriga se desfășoară pe planul înfruntărilor dintre Motronea-Virban și Maricica-Geta. În ce constă acest conflict? Cuplul Motronea-Maricica reprezintă tinerețea, exuberanța, puritatea sufletească, prietenia dezinteresată, într-un cuvînt tot ce e frumos în viață. Celălalt cuplu este tocmai reversul: perversitate, decădere morală și fizică, necinste. Ceilalți eroi — Steliță, Gurău, Priboi, Ioniță etc. sînt mai șterși, mai puțin creionați, se vede că autorul a lucrat mai puțin cu ei, deși fiecare din acești eroi participă constructiv la dinamizarea acțiunii și în lupta contra lui Virban. Bătălia o vor cîștiga eroii pozitivi dar cu un preț dureros. De ce? Iată: Motronea a primit sarcina să-l reeduce pe Virban și în această direcție el depune eforturi lăudabile. Dar Virban, decăzut și imoral, e un adevărat Iago modern — care știe să se prefacă, contracarează această acțiune obținînd succese care îl pun în primejdie pe Motronea. Informările mincinoase către conducerea șantierului și Miliție, calomnierea șefului de echipă, intențiile lui (ale lui Virban) de a-i lua locul lui Motronea ne dezvăluie un om odios. Dar Virban e tînăr, are 22 de ani și nu putem să nu ne întrebăm: cum a putut acest tînăr să decadă atît de mult? Cum a putut să se sustragă normelor de educație socialistă. El lucrează printre U.T.M.-iști, comuniști, oameni cinstiți toți (dar cam mîgîi dacă ne gîndim la faptul că maistrul Priboi, de pildă, deși vede limpede sau aproape limpede situația, rămîne totuși în expectativă).

Cred că N. Țic, așa cum se subliniază și în „Gazeta literară", a exagerat rolul lui Virban, i-a dat amploare prea mare. De altfel aproape de la începutul cărții cititorul își dă seama de caracterul acestui personaj și chiar bănuiește ce se va întîmpla.

Cîteva cuvinte despre Geta. Rod al educației „mătușilor și binevoitoarelor" această ființă este descompusă sub aspect moral, dar am greși dacă am judeca-o făcînd abstracție de Virbanii care îi încurajează decăderea sau de mediul în care fata a crescut. Geta e tînără și dacă își practică rușinoasa meserie pe șantier este că nimeni n-a protestat încă de la prima ei abatere. Iată de ce nu mi se pare dreaptă soluția autorului: Virban rămîne pe șantier spre reeducare iar Geta ajunge la închisoare. Eu cred că amîndoi ar putea fi recuperați. Abandonarea acestui personaj de către scriitor mi se pare nemotivată.

În afara obiecțiilor de mai sus, consider însă că „Un vals pentru Maricica" este o carte cu merite reale în prezentarea vieții unui șantier din zilele noastre, cu oameni adevărați, autentici.

Ioniță IRIMIA
electrician I.T.B.

LITORAL

(urmare din pag. 1)

echerul pe hîrtia de calc devine deodată veridic și chiar mai mult decît atît, real.

Între două blocuri vezi răzimat orizontul mării cam în dreptul etajului III. Între alte două blocuri vezi saltul pe boltă al unei stele, cum zicea un poet. Între alte blocuri zărești într-o înserare, un vapor parcă plutind pe nouri și clocnind cu prora la fereastră cerînd să i se dea voie să intre în casă sau de-a dreptul în povestirile cu marinari și groaznice furtuni marine.

În anumite porțiuni ale litoralului dacă izbești mai tare nisipul cu vîrful pantofului se rostogolește la lumină un ciob de amforă, o monedă romană sau un lăcrimar. Sînt vreo două mii de ani de civilizație așezați unul deasupra altuia ca foile unei cărți pe care arheologii abia prididesc să o răsfoiască.

Dar sînt și un omagiu antic adus prezentului. Descoperirile arheologice, diversele statui ale zeităților, fragmentele de mozaic, amfora, moneda cu cinci straturi de rugină, nu mai încap în muzee și nici în curțile muzeelor. A trebuit să se organizeze muzee la fața locului, acolo unde antichitățile s-au înghesuit una într-alta în fundul pămîntului, de unde au fost scobite cu lopata și curățite cu penseta.

Noaptea, din largul negru al mării, țărmul apare — pachebot uriaș, călătorind printre arhipelagurile de stele. Ziua, atîrnă din soare o colonadă de flăcări transparente prin care vezi plimbîndu-se calm bărbați și femei. Sute de mii de bărbați și femei veniți aici la marginea dinspre mare a țării să-și petreacă orele și zilele odihnei lor de după munca creatoare. Pe litoralul nou odihna ea însăși e creatoare.

Nichita STĂNESCU

Viața Uniunii Scriitorilor

În ziua de 3 iulie a.c. a avut loc ședința plenară a secției de traduceri a Uniunii Scriitorilor. Valentin Lipatti, expunînd referatul **„Probleme ale traducerilor din literatura occidentală, apărute în editurile noastre"**, a arătat că folosește acest prilej pentru a face totodată bilanțul activității secției pe anul 1962—1963. Referatul a subliniat bogata activitate a editurilor noastre și în acest domeniu. Republica Populară Română — a spus referentul — ocupă în fiecare an un loc de frunte, de obicei al șaselea sau al șaptelea, printre țările cu cea mai bogată activitate editorială de traduceri din toate limbile.

Participanții la discuție (O. Zaicic, R. Vulpescu, M. Solacolu, ș.a.) au stăruit asupra necesității lărgirii continue a orizontului tematic realizat de traducerile din R.P.R. și asupra folosirii mai din plin a activului de cadre tinere din secția de traduceri a Uniunii Scriitorilor.

În încheiere, a luat cuvîntul Radu Lupan, membru în biroul secției.

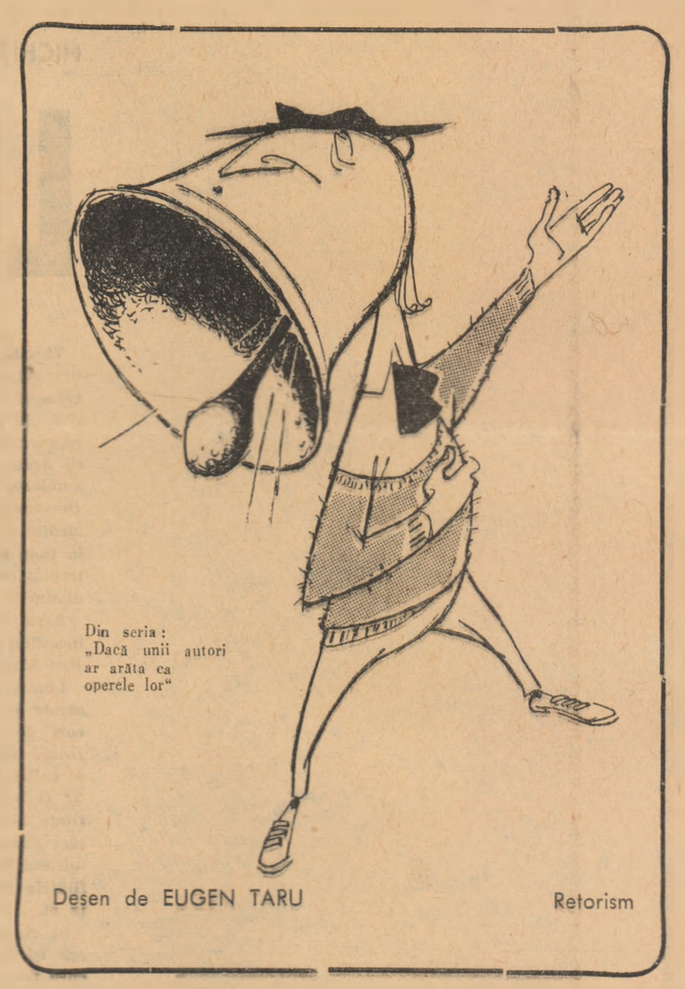

Din seria: „Dacă unii autori ar arăta ca operele lor"

Desen de EUGEN TARU — Retorism

alb-negru-alb

„Sentimentul mării"

Am urmărit ceea ce a publicat pînă acum (versuri uneori inegale, dar totdeauna pline de acel interes pe care-l asociem formării, cristalizării unei personalități literare autentice) tînărul poet clujean Ion Alexandru, mai cu seamă în paginile „Tribunei" și ale „Stelei". Intîlnim numele lui în ultimul număr al „Luceafărului", sub un amplu poem, care ni se pare, din toate punctele de vedere, relevabil, de un lirism cuceritor, atît prin amestecul de tîrzesc, febrilitate, candoare al unei confesiuni juvenile, cît și prin capacitatea asociativă a poetului, în stare să-și plimbe, adesea-ori, plin de grație și dezinvoltură, imaginația în universul metaforelor. „Sentimentul mării" e un cîntec al despărțirii de adolescență și copilărie, și, totodată, al primei diagoste. Conștiința maturizării se însoțește cu mărturia unei autorii aproape dureroase, transcrisă în accente de o reală vibrație: „Iată, ultimii adolescenți se desprind de mine. / Zi și noapte prin dreptul ferestrelor mele / luminile lor le-aud zuruind, retrăgîndu-se. / Rămas pe propriile mele picioare, / fără scuturi și săbii — atît de limpede, / că îmi străvăd sensibilitatea pînă la șiag, / vibrantă și subțire ca o lamă de cuțit..." Expresia sentimentului erotic e și ea plină de prospețime. Un anume teribilism juvenil — ceea ce în general nu trebuie încurajat — greu, în acest poem al lui Ion Alexandru, un farmec al lui, insidios. Ceea ce i se poate reproșa poetului e, uneori, dezlînarea gîndirii lirice: vaporașul metaforic scapă din cînd în cînd de sub controlul unei lucidități artistice necesare. Totuși, prin calitățile lui, poemul se recomandă ca o expresie convingătoare a elanurilor și experiențelor tinereții, căreia socialismul îi deschide astăzi cele mai vaste orizonturi.

Botaniști, zoologi și vrăjitori

Unele poezii pentru copii, publicate în revista „Luminița" nr. 5 1963, nu numai că supără la lectură prin nivelul lor artistic scăzut, dar creează și conștiințe pentrucă sub pretextul unor așa zise „liguri de știi", pun în circulație tot felul de ciudățenii. De pildă, Ruxalia Mureșanu, semnatarul unei poezii mult prea ușurele, intitulată „Pămînt unit", scria, printre altele: „Bărăgan / Pămînt unit/ Cu grîu verde / Vălurit / Cu porumbul / Aurit" — urmînd ca, de aici, școlarii să înțeleagă că pe Bărăgan porumbul se coace înaintea grîului. O surpriză ne face și Al. Andriițoiu, în poezia „Ușina noastră" scrîind: „Văzduhu-i mirosmat ca portocala / De-atîția trandafiri în și prelung". Un văzduh care mirosea a portocală din pricina unor... trandafiri, iată o noutate! Mihail Cosma, în poezia „La seceriș" îndeamnă copiii să culeagă „pas cu pas / ca micuțele albine / cîte-un spic pe cîmp rămas" (!!). Cum se vede, ciudățeniile se extind și în zoologie. Educația copiilor trebuie făcută în spiritul realității și nu în contradicție cu ea. Nu de alta, dar în acest număr al revistei apar și numeroși... vrăjitori. Unul e „fevereașul învățător" din poezia cu același titlu al Emiliei Căldăraru. Altul e tot învățătorul din articolul de fond, de data aceasta sub formă interogativă: „e un vrăjitor?" În fine, într-un reportaj despre Brașov, „muncitorii din orașul Victoria sînt adevărați vrăjitori". Cam mulți pentru educarea în spirit științific a copiilor — sarcină de prim rang a revistei.

Personaj viu

Într-o notă din „Secolul XX", inclusă la rubrica recent inaugurată „Cadran mondial", se anunță că Luchino Visconti, „sub titlul „Un amour de Swan» (O dragoste a lui Swan) va turna un film al cărui subiect este extras din ciclul «A la recherche du temps perdu» al lui Marcel Proust. Interpreța feminină va fi Odette de Crécy"... Cine l-a citit pe Proust își va aminti, fără îndoială, că personajul principal feminin al cărții ecranizate este chiar... Odette de Crécy. Autorul notei din „Secolul XX" ar fi trebuit să sublinieze această împrejurare unică: o eroină literară devenită — prin cine știe ce metamorfoză — actriță de film, interpretă a propriului ei rol!

Tudor ROTARU

CRONICA LITERARĂ

gheorghe tomozei

VÎRSTA SĂRUTULUI

Impresia generală pe care o dă această culegere de versuri este tonică: pătrundem într-un univers al energiilor active, al descărcărilor de forțe, al arderilor ridicate la incandescență. E un dinamism care aduce o notă densebită în poezia lui Tomozei, poet inclinat, în volumele sale anterioare („Pasărea albastră", 1957, „Steaua Polară", 1960) mai mult spre o atitudine contemplativă. Simbolurile traduc aspirații generoase, poetul năzuind să cînte marea înaintare unanimă „prin Constelația Marx, către soare", să cuprindă așadar, în poezie, ceva din tumultul epocii noastre revoluționare. Ideea necontenitei, generalei înaintări, e aproape un leit-motiv al volumului: „Sîntem umanitatea în marș spre stele / Înaintăm./Prima stea cucerită e steaua/Pe care stăm" („Cîntecul înarmat"). În configurația cărții un loc însemnat îl vor dobîndi, în consecință, temele cetățenești, evenimentele de puternic răsunet în conștiința contemporanilor cum ar fi zborurile omului în cosmos sau epopeea revoluției din Cuba.

În lirica agitatorică Tomozei manifestă tendința, lăudabilă, de a evita, pe cît îi e posibil, discursul versificat, formulele declamatorii banalizate prin uz prea îndelungat. Ideea sa este de a pune în valoare poezia intrinsecă a lucrurilor și evenimentelor considerînd, pe bună dreptate de altfel, că un fapt de viață răscolitor poate emoționa mai puternic decît o interpretare lirică realizată cu mijloace demonetizate. Atît că, urmărind să degajeze poezia de podoabele convenționale, de artificii, Tomozei împinge operația „depoetizării" prea departe, ajungînd cîteodată la transcrieri de fapte nude, în manieră jurnalistică. Sînt inserate comunicate ale agenției Tass despre zborurile cosmice, extrase din buletinele de știri, elemente care pot constitui ele singure, desigur, o sursă emoțională puternică. Emoția pe care o declanșează un fapt de viață excepțional nu este însă totuna cu lirismul, cu emoția poetică, arta presupunînd transfigurare, efort creator. Acesta e un adevăr mult prea cunoscut și nerespectarea lui e greu de crezut că poate duce la soluții fructuoase în planul creației. Pasajele în care se imită stilul comunicatelor rămîn fără efect poetic, nu impresionează: „Dragi ascultători, bunăseara! / Buletin de știri de peste hotare, / Moscova: Agenția Tass transmite: A venit primăvara! / New York: A venit primăvara! / Paris: A venit primăvara! / Știri interne: București! A venit primăvara! / Am transmis un buletin de știri..." („Stea de primăvară")

De altfel, tot ce ține în volum de inovația în domeniul formei mi se pare făcut cu o anumită ostentație care distrage atenția de la semnificațiile mai de adîncime ale poeziei. Ingeniozitatea imagistică, extrem de vie la Tomozei, merge uneori impotriva fluxului liber al revărsării lirice. Chiar și din versurile de dragoste ne întîmpină, cîteodată, o senzație de uscăciune, deși poetul afectează a fi frămîntat de sentimente puternice. Iată un catren, „Flacără stinsă", unde se exprimă durerea despărțirii: „Fără de tine, clipele-s rănite / goale de sînge -n întuneric, ard, / ca literele de neon plesnite, / ce fumegă, tîrziu, pe bulevard". Desenul este, incontestabil, grațios, dar efectul e căutat, totul conducîndu-ne spre imaginea finală a literelor de neon plesnite. Și totuși, Tomozei are forță, e poet în deplinul sens al cuvîntului, și atunci cînd trece dincolo de simplul artificiu imagistic, aceeași stare sufletească e exprimată în accente lirice tulburătoare: „Oră sfîșiată de stele-n cădere, / oră goală de culori, ciutură spartă, / turn amețit de ploi, rostogolire de lespezi, / pădure moartă! // Cînd te întorci, ora se cuibărește / în ceasornicul de lemn, ca într-o casă de țară, / lumina se retrage-n petale, / iar stelele se înapoiază, într-o cădere spre cer, / lîngă steaua polară..." („Oră fără tine"). Procedeul este, aici, de a materializa, sub impulsul sentimentelor, o noțiune abstractă: timpul. În altă poezie, tot de dragoste, iubita care se-ndepărtează atrage după sine, ca un colosal fluid magnetic, întregul decor al orașului, casele, felinarele, caldarîmul, adică tot ceea ce ține de lumea gîndurilor, afectelor și reprezentărilor poetului: „Te depărtezi, tăcută, în mulțime, / rămîne stinsul umbrei mele rug / și caldarîmul fuge după tine / și felinarele solemne fug... / Iar casele pornesc cu geamuri arse / de neaua lunii către tine-acum- / și-apleacă, albe, frunțile întoarse / fîntînile orașului de fum, / Gemesc în zări grădinile ametite / sub fulgerele ploii, argintii / ușoare frunze, frunze nezărite, / se risipesc sub pașii tăi tîrzii..." („Fugă"). Nu este vorba deci atît de a contesta valoarea unor experiențe lirice cît de a preveni un talent autentic asupra tentațiilor facilității. Tomozei dispune de o fantezie asociativă puțin obișnuită, dar care nu se subordonează întotdeauna unor cerințe interioare ale poeziei. Pe teme date poetul ar putea confecționa, ca la concurs, zeci de tropi sugestivi, simple elemente de divertisment, de vreme ce nu sînt chemate să exprime o realitate sufletească profundă. Mi-am notat, de pildă, cam cîte metafore izbutește să toarcă Tomozei în jurul unui singur motiv poetic: ploaia. Iată-le: „cetățile ploii", „oglinzile ploii", „sora mezină a ploii", „corabia unei ploi de demult", „palma cu degete resfirate, a ploii", „palma cu degete nesărutate, a ploii", „pereții ploii, subțiri", „bătrîna dactilografă, ploaia", „geamul somnolent al ploii", „crengile ploii", „ferigile ploii", „ciuntura ploii" etc. etc. Tentația jocului imagistic, vizibilă în volum, mi se pare destul de concludent ilustrată prin acest exemplu și ea aparține nu numai poeziilor erotice sau descriptive, dar chiar și unei anumite părți din lirica cetățenească. Ce ne spune de pildă acel „Dans" — inserat în ciclul cuban care debutează de altfel și cu o strofă ermetică? („Toba nu știe să rîdă, / ca un pintec alb de stea (?!) / Cuba da!") Nu vreau să se înțeleagă de aici că sînt pentru epurarea imaginilor din poezie, pentru adoptarea unui stil uscat, neted. De altfel am văzut că atunci cînd Tomozei încearcă acest lucru (în reportajele-comunicat la care mă refeream mai sus) efectul e antipoetic. Important este ca imaginea să dea expresie unor sentimente puternice, să se structureze în mod organic unei viziuni lirice anumite și numai acesteia. Remarcabilă este poezia „Torero", închinată memoriei lui Hemingway. Apar și aici elemente metaforice, justificate însă de necesitatea evocării: „Firele bărbii de lemn, / legănînd între lianele lor / corabia pintenoasă a pipei / fumegau odată cu liniștea. / Respira greu. / — Aerul rămăsese, acolo, departe, pe țărmul mării — / iar pașii / învățați cu puntea șovăitoare, / se împleteau, printre frunze..."

Pe linia căutărilor de noi modalități se înscrie și poemul mai amplu „Casa trebuie să moară" cu o construcție destul de hibridă (momente lirice alternează cu scene dramatizate, apar personaje simbolice: Sfîntul, Lustragiul, Cei nouă zidari și un meșter etc.) Se încearcă aici figurarea simbolică a unui episod din epopeea marilor construcții socialiste în orașele țării. O casă veche trebuie dărîmată pentru a se ridica pe locul ei un palat luminos. Demolarea acestei clădiri prilejuiește poetului răscolirea unor amintiri legate de epoca îndepărtată a copilăriei petrecută în „Casa cu obloane verzi". Evocarea vechilor filme văzute în sala de la parter e însoțită de accente nostalgice, cenzurate însă, în permanență, de o notă ironică: „...Mai întîi mi-l amintesc pe bărbatul caraghios, / cu mustăcioară și nelipsit baston, / mîncindu-și ghetele, / înfulecînd ca pe macaroane, / șireturile / și punînd cuiele, tacticos, pe marginea farfuriei / văd mușchetari, bătîndu-se în duel / și-mpușcîndu-și — ordonat — adversarii / cu săbiile lungi, / văd femei palide, sugrumate de amanți fioroși, / văd cow-boy, / jucîndu-se cu pistoale — și împușcînd cu numai două gloanțe, / trei fermieri uriți, trei vizitii plus caii respectivi..." Ceea ce urmează în continuare e mînat însă de verbozitate. Prea frecvente sînt enunțările emfatice, afirmațiile grandilocvente: „Noi știm să visăm. Luptăm cu trecutul!", „umplem cu cîntece, cartușierele", „în noi moare teama de noapte!" „Varul, nisipul, cărămizile, piatra / lemnul și fierul / ni se supun!", „macaralele, în înălțime, așteaptă semnalul radar / al inimii" etc.

Am lăsat la urmă poemele „Glasul răniților în război" și „Stradivarius", de departe cele mai bune din volum, așa cum au constatat-o și alte cronici. Primul este străbătut de o undă tragică și viziunea rătăcirii halucinante a mutilaților e zguduitoare. „...E o oră a somnului — / cînd noi, cei fără picioare și fără mîini, / pornim, în liniștea sticloasă, / ne cățărăm pe cumpeni de fîntîni / și poposim în cireșii de-acasă. / Și crengile se surpă cu noi, / lunecăm pe veștede ape. / Trupurile ne-au fost strivite-n război / iar livada nu ne mai încape... / Alteori ni se pare că avem aripi / zburăm / ne facem mici / și adormim,sub streașina dusei copilării, / ghemuiți cu genunchii la gură, în cuiburi de rîndunici / rămase pustii..."

„Stradivarius" este o meditație despre destinul artistului, al adevăratului artist care ajunge să-și contopească ființa cu obiectul creației sale, cu opera. În ceasul sfîrșitului, bătrînul Stradivarius simte crescînd în el lemnul din care și-a lucrat neasemuitele viori: „Auziți, lemnul urcă-n mine, / mi s-a lipit de umeri, de tîmple, / îmi macină carnea, îmi sfîșie vinele... / deschideți-mi o rană în piept! / Sîngele meu nu mai e roșu, / lemnul fuge, se retrage în mine ca-ntr-o cetate moartă, / îl auziți? / ...! Rădăcini de lemn se apropie de inima mea ostenită. / Le aud. Curînd o vor zdrobi."

Numai aceste două poeme să fi putut cita ca izbutite și tot aveam îndreptățirea să afirm că am parcurs cartea unui poet deosebit de înzestrat. Dar Tomozei nu mai este un începător și de aceea nu pot trece ușor peste prea numeroasele sale exerciții lipsite de vibrație, peste multele poezii facile introduse în volum. Preocupat de problemele cele mai arzătoare ale vieții de astăzi, ancorat puternic în actualitate, Tomozei trebuie să năzuiască spre profunzime, spre fructificarea cît mai deplină a posibilităților sale bogate.

G. DIMISIANU

Portret interior

Eu sînt ca o Dobroge cu golfuri de tăcere
și ritmuri de uzină, cu arșiță și ploaie,
pămînt arid și holde prelungi, aurifere,
cu țărm tăiat de vînturi, cu trestii ce
se-ndoaie...

Ascund ca o Dobroge unduitoare dune,
lumini fluorescente inundă roșii dale,
pe clape moi de valuri pot face să răsune
scandarea lui Ovidiu și-a lacrimilor sale.

Ca vechea mea Dobroge m-am smuls din
inerție
cu vînturi sfîșiate de pietre-n cimitire,
frontoane și columne am scos din veșnicie,
zdrobitele milenii în soare să respire.

Ca-n stepele Dobrogei migrează-n mine
veacuri
cu umbrele pierdute sub cerul dus pe mare,
adun pe tîmple sarea din ghioluri și din
lacuri
încremenind mulțimea de clipe trecătoare.

Eu cînt ca o Dobroge cu mii de tamburine,
cu fluiere valahe și jazz-uri sincopate,
vin seara măgărușii să soarbă cer din mine
în timp ce reactorul văzduhul mi-l străbate.

Mă dărui ca Dobrogea în Deltă la Sulina,
m-absoarbe-n larguri marea cu spumă
albă-n plete
și înnoptează-n cîntec de stele nicotina
atîtor vise plînse pe-un țărm cu minarete...

Ca-n tînăra Dobroge în mine se îmbină
trecutul cu prezentul, avînd în dreapta
marea,
în stînga – munții aspri, cu pieptul de
rugină
în față – fulgerată de vise – depărtarea.

Stampă veche

In stampa veche m-am simțit
în luna exod și eu gravat,
tăiat de vîntul ascuțit
și asurzit de nechezat.

Treceam, popor de călăreți,
prin pusta cu aprinse ierbi
și se uscau sub șei bureți
și carnea proaspătă de cerbi.

Un crivăț vechi de mii de ani
ne-a prins din urmă, brat de fum.
Dați pinteni, fraților hatmani,
să nu înzăpezim pe drum!

Un crivăț vechi, strigoi de stepe,
ne viscolea la orice pas –
sfîrșita cale iar începe
în orizont fără popas.

Și galopam fără sfîrșit...
(Simt osteneala lungii vieți
curmată-n lama de cuțit
sau în otrava din săgeți.)

Doar haita cîinilor mai latră
în urma miilor de ani,
dar caii-s morți de mult în piatră
și ierburi trec peste hatmani!

Cad frunzele

Cad frunzele.
Mor umbrele aleilor de ieri;
doar în mîinile tale mai simt
aroma,
căldura,
dispărutelor veri...

Cad frunzele
pescărași de platină
sub marea cerului, largă...
Toamna, imensă corabie
cu parîmele rupte,
se clatină
peste valuri de culori
stînd să se spargă!

Văratece
mîinile tale rămîn
ca un țărm depărtat
peste care
soarele n-a scăpătat!

Primul must

In oglinda mustului
ți-am privit ochii mari,
genele nemișcate
răsfrînte-n pahar;
doi fluturi albaștri
încremeniți de milenii
în bulgărul de chilimbar.

Ploi

Ploi ce-ați fost o dată cer,
stropi ce-ați fost pe sus lumină
îmi bateți la geam, ca ieri
nucii toamnei din grădină.

Ay! din amintiri și vis
inima de mult v-așteaptă,
poarta largă v-am deschis,
ard lumini în orice treaptă.

Vreau să împărțim în două
mustul toamnei aurite,
să vă dărui pîine nouă,
ploi de toamnă, nesfîrșite...

Și ciocnind întîia cană
închina-vom împreună,
nesfîrșite ploi de toamnă,
pentru nopțile cu lună!

Desen de VICTOR CUPȘA

versuri de
NICOLAE TĂUTU

Paznicul parcului

Toamna în frunze a dezlănțuit
o noapte a sfîntului Bartolomeu.
Paznicul parcului a mai deschis
robinetul havuzelor fosforescente
să întîrzie moartea
florilor, ierbii,
să mai asculte
căprioarele nopții și cerbii
cum pasc cîntecele greierilor...

Descoperit a rămas
sub umbra stelară,
alb liliac înflorit
a doua oară.
Pe fața
ca scoarța pămîntului
puteai să citești
harta ploilor
și-a vîntului...

Lui Nicolae Labiș

Sîngele căprioarei rănite
de alicele stelelor,
s-a prelins din primele iubiri
în raftul bibliotecii...

Cărțile încep să foșnească,
să se agite,
fremătînde păduri desfrunzite;
iar foile, albe mîini în vînt,
fac semn depărtării
să se întoarcă din nou surîzînd
din aburi, din ceață, din ploaie,
fratele lor, Nicolae!...

Străzile

Benzi nesfîrșite
de magnetofon,
străzile orașelor
au imprimat
amprentele anotimpurilor,
ploile, zăpezile
și mersul oamenilor,
pașii neîntreruptelor generații...

Vîntul pornește uneori
rotirea benzilor în ceață
împrăștiind melodia
de ploi sau ninsori
a milioanelor de pași.
Atunci orașul vibrînd
devine cutia de rezonanță
a unor milenare viori!

Vocile

Vocile poeților
mai plutesc
peste timp,
prin spațiul pur,
ca zăpada ce stăruie
în curgerea norilor.

Urechea nu le aude,
ochiul nu le cuprinde.
Glasurile,
în oceanul de unde
întîmpină navele cosmice
așteptatele rude.
In silabe iuți,
repetate,
materia-n zbor le răspunde!

Poeziei

Eu am crezut în tine ca-n primul semn
de ploaie;
simțind în suflet cerul cu aripe deschise,
urcau prin trupu-mi holde și împărtit în
spice
înconjuram pămîntul cu-un ecuator de vise.

S-or întreba urmașii, cînd vor găsi în astre
visarea temerară, triumful ei postum,
cum a putut și Timpul și-atîta cer străbate
cosmonautul care desculț porni la drum?

Viaductul

De pe noul viaduct
solitudinea din sufletul meu
s-a prăbușit
ca un fruct
putrezit
în cascada rîului tumultuos.

Cerul s-a arcuit peste zare
mai luminos
și mai mare.

Somnul, o holdă-n amiază

In vagonul cu miros de lapte și lut
dorm tractoriștii somn străbătut
de rădăcinile greierilor de-afară.
Doar plugul de vise ară, mai ară...

Cînd luna polenul pe gene-l așează,
se leagănă somnul ca holda-n amiază,
revarsă maree de aur nestinsă
și boabele curg, pulbere ninsă
pe rădăcinile greierilor de-afară.
Doar plugul de vise ară, mai ară..

Cartela de pîine

A primit botezul focului,
acolo, în stradă.
Purta în salopeta albăstrie,
prin perdeaua de explozii deasă,
cartela de pîine
a celor de-acasă.

Cu ea la piept, în seară,
i-am întins așternut
în palme de lut
sub brustura amară.
Salopeta în groapă
apunea printre bulgări,
neclintită apă...

...Fluviu solar –
holdele curg maiestos
peste cîmpuri stăpîne.
Grîiele-nalte răsar
din vechea cartelă de pîine
a celui dintîi voluntar!

Secolul XX

Călătorind cu tine prin apele stelare
să ne spălăm privirea de lacrimă și sînge,
spre alte noi planete în pură emigrare.
Pentru iubirea noastră Pămîntul nu
ne-ajunge.

Marea Bicazului

Navigînd spre noul debarcader
după două milenii de așteptare,
mai auzim în noi plute străbune,
vîrtejuri la Toance,
luptîndu-se s-ajungă
la mare,
la mare...

Acum lîngă țărmul răsărit
se-ntoarce marea-n vechile-i saline
și fiecare strop din unda albastră
contopește
în ființa noastră
memoria bătrînilor munți
cu prospețimea apelor marine.

Munții vulcanici

Munții vulcanici zac potoliți de milenii;
fruntea încremenită le-o macină vîntul
subțire.
Muntii vulcanici
tigrii-mpietriți sub orizonturi
în saltul preistoric spre nemurire.

Pe craterul vechi se ivește brîndușe,
zîmbete reci pe tinerețea în flăcări topită.
Inima strînsă-n cruste de roci și cenușă
presimte-n adînc lava neliniștită.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Dialog cu șoimul și vulturul

Am întrebat aseară un șoim întors din ceruri:
– Cu ce ecouri ample te-a fugărit în zbor
Pămîntul, gong neptunic sub fulgere și geruri,
pe care depărtarea îl face mai sonor?
– Pămîntul? (În tăcerea văratică a orei
se auzea cuvîntul vibrînd ca un inel)
Pămîntul sună încă de tunul Aurorei
ca un văzduh ce-și poartă furtunile cu el...

Am întrebat un vultur întors din slăvi aseară:
– Cu ce imagini limpezi te-a vînțuit de jos
Pămîntul, ochi albastru cu irisul de pară,
pe care veacu-l face mereu mai luminos?
– Pămîntul? (În penumbra de-o blîndă lenevie
silabele căzute se prefăceau scîntei)
Pămîntul pare fruntea lui Lenin tot mai vie
cu cît se-ntruchipează aievea visul ei...

Imbrățișarea noastră

Pămîntul e o sferă foarte grea:
timp netrăit s-a adunat în ea,
atîtea clipe cu aripi aprinse
pe care noaptea prea curînd le-nvinse.
Îmbrățișarea noastră, ca un trunchi
ce stă-n trecutul mort, pînă-n genunchi,
ridică toată dragostea pierdută
din neființa-i crîncenă, și-o mută
cu fiecare clipă tot mai sus
spre vorbe care încă nu s-au spus,
spre guri mai dulci ca aburul de pîine
care-și vor da sărutul numai mîine.
Tîrziu, cînd de pe trunchiul nostru stins
frunzișul ager se va fi desprins, –
noi tot vom ține brațele-nălțate
ca niște crengi prin care încă bate
un vînt spălat de orice greutate.

Pescărușul

Sînt pescărușul care niciodată
nu-și strînge-aripile pe lîngă trup.

Cînd spuma răscolită de cicloane
își clatină vulcanii, eu mă-nalț
peste craterele de ură verde,
îmi leg de aripi tinerele vînturi
ce scot din ape ziua, și schițez
cu pana mea de aer, uriașă,
conturul viitoarelor limanuri.
Comete bîntuie adîncul apei
și stele vechi se sparg. Pe cîte-un colț
de stîncă albă, șlefuit de spumă,
coralii-și lasă sîngele zălog.
Din zecile de trîmbițe ale stihiei
un ton, un singur strigăt mă ajunge:
s așează greu pe fruntea mea, să-și tragă
o clipă răsuflarea și apoi
să țipe înc-odată peste valuri.

Cînd marea-i calmă și văzduhul spune
povești albastre clipocind sub țărmuri,
adorm pe ape. Aripile largi,
de care vînturile s-au desprins
și gunguresc domestice pe plajă,
par două mari sprîncene arcuite
sub fruntea clară-a cerului. Sub ele,
imensul ochi al mării de azur,
întrezărește, scufundat în sine,
furtunile mărețe din adînc...

Te sărut

Eu te sărut – și-odaia se deschide
și se revarsă-n stradă: și se scurg
fosforescente sărutări fluide
smulgînd pe singuratici din firide,
iar umbra nu mai crește în amurg.
Și trebuie să așteptăm iar ora
de oboseală, ca să revenim
la noi, numai la noi: cînd aurora
deconectează pulsul tuturora
din pulsul nostru rar, – și adormim...

Maturitate

Nu, timpul nu ucide. El pune în genunchi
distanța fără margini, etapă cu etapă.
Și fapta ta țîșnește din lut, precum un trunchi
la sevele căruia vin vulturi și s-adapă.
Ca sorii în rotire solemnă, fulgerînd,
trec limitele lumii prin iris, trepidante,
– o clipă – ca pe urmă să cadă rînd pe rînd
cum cade solzul sticlei rănit de diamante.

Flux

Cînd luna, ca un pește, plonjează-n cerul pal,
oceanele se umflă iar pieptul lor respiră
prin guri de fluvii, invers, și valuri bat în mal
cîntînd sporirea lumii de apă, ca o liră.
Așa, cînd Cuba intră-n istorie – delfin
ce-atinge-n larg cu botul ostroave somnolente –
sporește libertatea și steaguri suple vin
suflînd, ca lei de mare, spre alte continente.

LA GIMNAZIU[x)]

de

PAPP FERENC

Înainte de Anul Nou, Laszlo a adus un maldăr de cărți școlare. Le primise de la învățătorul care tocmai se întorsese acasă. Mi-a spus că anul ăsta școlar l-am pierdut, dar că pe viitor trebuie neapărat să învăț; cărțile trebuiau să-mi țină treze facultățile mele spirituale, pentru cazul că voi fi nevoit să dau examenul de admitere.

— Nu pricep de ce-mi tot explici atîta? am subliniat eu cu strîngere de inimă. Dacă-i porunca să învăț maldărul ăsta de cărți, spune-mi-o limpede și direct.

— Ei bine asta e porunca, mi-a spus țeapăn.

— Bine. Cîte și pînă cînd?

A luat cărțile, la rînd, pe cele groase le cîntărea în mînă. O, să fi știut că va veni timpul cînd și el va primi o asemenea poruncă! M-aș fi apucat de lucru cu mai multă seninătate. Așa dar posomorit și decis — privirile astea de la el le-am învățat — am ațintit cărțile; n-aveam nici un chef de ele, dar dacă așa s-au întors lucrurile, să vedem care pe care! Afară, vremea se mai îndreptase, ningea bogat și de pe acoperișurile abrupte lunecau cu zgomot bucăți mari de zăpadă. Laszlo mi-a aruncat o geografie de-a cincea.

— Poftim. Îți dau pentru ea trei săptămîni. Ajunge?

— Și după aceea ai să mă examinezi?

— Fără cruțare.

Și-a făcut socoteala cînd se vor împlini cele trei săptămîni, și cu un creion a scris data pe coperta soioasă. Ne-am tocmit, la rînd, pentru fiecare materie, și am stabilit data, notînd-o pe coperți ca să nu avem nici un fel de discuție. Amîndoi am găsit de cuviință să învăț materiile nu paralel, ci pe rînd, cîte una.

— Și să-ți intre în cap, mi-a spus Laszlo, pe mine n-ai să mă poți duce. În chestiuni de astea, de școală, sînt un as. Totuși, nu pot să iau învățătorului pîinea de la gură; dacă te împiedici pe undeva, dă o fugă la el, cu toată încrederea.

Cum petrolul era tare scăzut în lampă, am turnat în ea apă, ca să ridice gazul pînă la fitil, apoi m-am apucat să împart filele cărților în douăzeci și una de părți egale. Pînă la urmă, le-am împărțit în nouăsprezece, păstrînd două zile de rezervă. Laszlo fuma, zgîndărea focul și privea cu interes la munca mea. Era convins de faptul — și nu greșea — că în acea seară pusese temelia viitorului meu. O liniște adîncă înconjura camera noastră; uneori pe fereastră se lipea cîte un fulg de zăpadă, ca atras de lumină și de căldură. Mi-ar fi plăcut să ies în prag, să ascult zgomotul abia simțit, al ninsorii, ce se cernea din cerul negru, să simt pe obraji atingerea tainică, rece, a fulgilor; și m-am gîndit cît de liniștit, înălțător, minunat poate să fie acuma, sus la munte, brădetul sub ninsoarea deasă ce învăluia lumea.

Laszlo a tras ultimele fumuri din chiștocul ce-l ținea între unghii, l-a aruncat în sobă, s-a trîntit ostenit, pe spate, în pat, și-a întins moleșit brațele, a căscat, apoi, cu ochii mari deschiși, a țintit tavanul cîrpit cu lut. Chiar atunci, cineva s-a oprit în fața ușii, a tropăit să-și curețe zăpada de pe încălțări, și mult timp a frecat ușa, căutînd clanța.

— No! a strigat Laszlo, iritat. Ai să-mi tocești toată vopseaua de pe ușe!

Încet, scîrțîind, ușa s-a deschis. Fulgi de zăpadă au prins să cadă pe podea, schimbîndu-se imediat în mărgele strălucitoare. În prag a apărut un bărbat în manta militară, cu o cușmă albă pe cap, pe braț cu însemnul diviziei „Tudor Vladimirescu". Și-a pocnit tocurile cizmelor unul de altul, a salutat neglijent, cu stînga, în timp ce ne privea cu ochi strălucitori de bucurie:

— Noroc, sănătate!

— Bondoc! spuse Laszlo ca pentru sine. Bondoc Valentin, în carne și oase!

S-a ridicat greoi, ca și cum ar fi fost împovărat de amintiri, l-a îmbrățișat pe musafir și l-a tras spre el. Bondoc l-a împins ușurel, privindu-l atent tot timpul și, cu o voce adîncă, puțin nesigură, i-a spus:

— Care va să zică, Laci, sîntem din nou împreună.

— Împreună, răspunse Laszlo. Nu te supăra, trebuie să te îmbrățișez.

— Numai ferește-mi dreapta.

— Ce-i cu ea?

— M-au rănit la braț.

— Te aștept de mult. Cînd ai sosit?

— De o jumătate de oră.

— Și desigur, maică-ta ți-a spus că sînt acasă.

— Am știut încă de la Tîrgu-Mureș. Fritsch, de la plutonul doi, mi-a spus.

Musafirul și-a azvîrlit cușma umedă pe masă și a privit în jur. Laszlo l-a ajutat să-și dezbrace mantaua grea și țeapănă, iar între timp i-a explicat, în felul său, prezența mea.

— Vezi tu, ăsta-i un băiețel. Acum hai, șezi. Povestește-mi totul.

— Lasă-mă să te privesc mai întîi, Laci... E de necrezut, dar în urmă cu patru luni eram încă în lagăr...

Bondoc a scos din buzunar o bucată de hîrtie, împăturită. Era o hîrtie veche, roasă la îndoituri. A desfăcut-o și i-a arătat-o lui Laszlo.

— „Hitler și fascismul își trăiesc ultimele clipe"... Sfinte doamne, Valentine, asta eu am scris-o!

— I-am cerut-o lui Fritsch.

— Era la el? Cînd ne-au perchiziționat, trei manifeste lipseau... Tare-aș fi vrut să știu atunci, cine le ascunde.

Nu le păsa de mine, erau prea prinși în discuție. Mi-am luat cartea la subsuoară și m-am furișat dincolo, în odaie. Aici lumina lămpii nu prea ajungea, doar o șuviță lată se proiecta în mijloc, pe podele, pereții și colțurile erau cufundate în întuneric. M-am trîntit pe o rînă, în pat, cu o mînă sub cap. Dincolo, nici nu îmi observaseră lipsa. Bondoc vorbea.

Mă trudeam să pricep de ce crede Laszlo despre mine că sînt tare ca fierul, și oare ce-ar trebui să fac pentru a fi cu adevărat așa. Am apucat manualul de geografie, mi l-am apropiat de gură și i-am șoptit amenințător:

„În trei săptămîni te mănînc... auzi?".

În fiecare zi urcam — fie și pentru cîteva minute — pe coastă, într-o pădurice cu esențe amestecate: se aflau acolo brazi, stejari, mesteceni, scoruși și tufe de porumbe. Mai departe nu îndrăzneam să mă avînt, pentru că în munți se mai aflau aruncate destule grenade, mine și tot felul de explozibile. Mă îmbătam de mirosurile pădurii, în fiecare zi altele, îmi ofeream obrazul vîntului și luminii și simțeam cum urcă în mine puterea străveche, de nebiruit, a naturii. Asta era întîia primăvară pe care n-o petreceam la orfelinat, în curtea pietroasă, înconjurată cu gratii de fier, și întîia primăvară ce-și desfășura pînă la capăt splendorile în fața ochilor mei uimiți. Cum stam așa, printre copacii clătinători, golași, și cum prin hainele mele zdrențuite bătea vîntul înfiorîndu-mi trupul, mi se părea că vuietul apelor revărsate ale Mureșului, lucirea bușteni lor descojiți, foamea, ceața și fumăraia din bucătărie, cele zece pagini de geografie pe care trebuia să le învăț pînă seara, toate acestea sînt un joc și un izvor molcom, durabil, de fericire. În acea perioadă a vieții mele, de multe ori mi se umpleau ochii de lacrimi.

Laszlo privea și el, uimit ce se întîmpla cu mine; îmi mîngîia adesea părul de pe frunte, pe care tot el mi-l scurtase cu o foarfecă veche, și mi se uita cercetător în ochi, să vadă dacă n-am cumva febră. Și mie îmi da griji, slăbise tare, foamea din iarnă și munca peste măsură îi adînciseră ochii în orbite și-i ascuțiseră toate trăsăturile feței. Cînd, aplecat peste lighean, îmi frecam umerii osoși și coastele ieșite în afară, îi simțeam privirile compătimitoare ațintite asupra mea. Dar și mie mi-era milă de el. Mai exact spus: îi duceam grija. Îi duceam grija fiindcă trăia într-o mistuitoare încordare lăuntrică, pe care nu mi-o puteam explica, pentru că deocamdată nu-i cunoșteam încă pricina. Laszlo era zgîrcit la vorbă, dar, lucru de mirare, își putea exprima chiar și tăcînd gîndurile, simțirile, starea de spirit. Pe acestea, firește, le înțelegeam numai eu, mai degrabă cu inima, decît cu rațiunea; fiindcă se ferea să îngreuneze pe altul cu durerea sau supărarea sa. Cine putea să știe unde și cu ce preț deprinsese această rară stăpînire de sine? În orice caz, stăpînirea de sine e o calitate a oamenilor foarte puternici, a acelor oameni care își impun cu tărie frîne lor înșile, fără încetare, a acelora care se consideră pe ei înșiși un tot, ceva mai răsărit decît ceilalți și pentru asta nu prea acordă o importanță deosebită propriilor lor porniri.

. . . . . .

Din colonia noastră muncitorească am plecat doi inși la examenul de admitere de la gimnaziul din oraș. Tot conținutul maldărului de cărți mi se țesea în cap. Știam reproducerile, figurile, pînă și paginile ilustrațiilor; în schimb, singurul meu act era un certificat de școală, fals, pe care mi-l procurase Laszlo.

— Asta-i o soluție impusă de împrejurări, mi-a explicat. Înseamnă că ai avut nevoie de el și ni l-am procurat.

Cu toate că certificatul era fals, conținea adevărul: că Darko Mihaly a absolvit, cu calificativul suficient, cele patru clase elementare.

La gimnaziu, am constatat că tot examenul de admitere era, așa, un fleac, o formalitate; nu erau curioși de știința noastră, ci voiau să știe dacă putem plăti taxele, cam pipărate, și încă și mai pipăratul preț al taxelor de internat; pe acestea din urmă ni le cereau parte în bani, parte în alimente.

Pe Laszlo nu l-am găsit acasă. Ședea la Bondoc, în locul lui obișnuit, pe lada de lemne, cu un port-țigaret de lemn, meșterit de el în chip de pipă, între dinți, fuma și-și curăța unghiile. În jurul casei se simțea miros de ceapă prăjită. M-am oprit în prag și toți s-au întors spre mine, Laszlo, Bondoc și Brazai, ascuțitorul de fierăstraie. N-am scos nici un cuvînt.

Laszlo și-a întins mîna spre mine; m-am apropiat astfel ca umărul să mi-ajungă sub palma lui. M-a strîns la sine și m-a privit în ochi, decepționat și compătimitor.

— La ce materie te-au trîntit?

— La nici una, am răspuns. Examenul a fost o joacă. Dar nu ne-au admis.

— Asta cum se poate?

— Am fost mulți. Ne-au cerut taxe, bucate și multe altele.

Laszlo și Bondoc s-au privit.

— Ei și? O să se facă muncitor! a subliniat Bondoc.

— De bună seamă, spuse Laszlo. Va fi muncitor. Sînt totuși mîhnit. Pe ce viață a dus, pe cîtă ambiție de fier are, ar fi meritat să-i croim un drum ceva mai larg.

Brazai, ascuțitorul de fierăstraie, și-a strîns la piept cămașa zdrențuită, cu două smocuituri i-a mărit numărul rupturilor, și a răcnit:

— Ei, dumnezeii și maica domnului! Pentru asta am fost la Berlin? Pentru asta i-am sucit gîtul lui Hitler? Pentru asta am putrezit în pușcării?

— Noi trei? a întrebat Laszlo.

— Și noi trei am fi putut-o face! Doar Valentin a fost, tu de asemenea aproape ai pornit, în ce mă privește, eu cu siguranță m-aș fi dus, dacă n-aș fi fost așa de bătrîn și de bețiv. Iar voi doi ați putrezit și în pușcării!

— N-am putrezit, spuse Laszlo apatic. Exagerezi. Și tu n-ai fost cu noi.

Brazai își apăra cu patimă afirmațiile:

— Pentru că nu mi-ați spus! Cine m-a chemat: hai, tovarășe Brazai, hai ia și tu parte la lupta de clasă? Nimeni! Doar cînd a fost grevă am avut ocazia și eu să țin sus drapelul revoluției. Altminteri m-ați ocolit!

Pe neașteptate, m-a apucat cu brațele sale slabe și murdare și m-a tras spre el, atît de aproape, că m-a izbit în obraz miros de spirt din sfeclă. În ochii lui mici, umezi, albaștri, s-au aprins lumini de înțelegere și duioșie.

— Și tu, ce-ai să spui, tu, pui de proletar, dacă tocmai bătrînul Brazai o să-ți stea în ajutor?!

— Numai să nu-l înveți cu băutura, îl întrerupse Bondoc, vioi.

Pe Brazai îl văzusem adesea beat. Își asunsese pe undeva un butoi plin de spirt din sfeclă, și-l bea amestecat cu apă. Cînd i se urca bine la cap, rătăcea prin colonie pe două cărări, rămășițele de păr și barba crescută de un deget îi luceau albe în soare, nasul lung ca de corb îi era îmbujorat, zdrențele-i fîîîrnau și lumea se întorcea rîzînd după el. Soldaților, cînd îi întîlnea, le striga ordine ca la regiment, lucru pentru care, de vreo două ori, era gata să încaseze bătaie.

Nu puteam să-mi închipui cum ar putea acest om să mă ajute. Nu puteam să surprind decît bunătatea lui nemărginită iar privirile îi erau asemenea apusurilor curate de toamnă tîrzie, cînd natura se pregătește pentru somnul ei lung. Și, ca și amurgurile de toamnă, trezea în inima mea dorul spre înălțimi, dorul de a pluti spre depărtările nesfîrșite.

— Ce vrei să-i faci? întrebă Bondoc. Nu-l zăpăci. Copilul ăsta, ajuns muncitor, nu va fi cel din urmă, te asigur.

— Așa, Valentine, spuse Brazai, strîmbîndu-se dureros. Oricum, tu ai drept să vorbești. Numai Takacs să nu se amestece; lui, ca să zic așa, îi e fecior, el e părtinitor și nu-l putem întreba. Mă întrebi ce vreau cu el? Și dacă mă-ntorc și te întreb: ce părere ai despre dinastiile ereditare? Regelui, natural feciorul îi va fi rege... Brazai își desfăcu pe rînd degetele-i noduroase. Copilul ministrului... ministru. Al medicului veterinar, în cel mai rău caz, farmacist sau contopist. Al muncitorului, muncitor. Ei, ce părere ai?

— Nu-i chiar așa, răspunse Bondoc nesigur.

— Așa-i? No, destul! De aici încolo să hotărască talentul. Nu spun ca pruncul ăsta să devină rege, nu țiu la asta, dar să fie măcar veterinar, dumnezeii și maica domnului!

— Ai dreptate. Dar vezi că nu l-au primit. În toată colonia lipsesc bucatele.

— Pentru că domnesc dinastiile ereditare! replică Brazai triumfător. La început am crezut că face aluzie la bucate. Decît că eu organizez o delegație și am să fac ca în acea școală să fie auzit glasul clasei muncitoare. Pînă cînd o să mai aduceți din altă parte medici veterinari și contopiști, în regiunea noastră? Ne-am săturat, tovarăși! N-ai grijă, am eu un rînd de haine bune și dacă nu beau, în vreo două zile, îmi piere și mirosul de spirt. Ei, am să-i pun eu directorului ăluia cîteva întrebări. De pildă, pentru ce am fost, noi, pînă la Berlin, ai?

Îi privi pe cei doi maliții și cu o nemărginită superioritate, ca și cum cu această întrebare i-ar fi făcut praf. Laszlo își răsuci o nouă țigare, o înșurubă în țigaretul în formă de pipă, și scăpărînd din brichetă, și-o aprinse. N-a scos o vorbuliță. În schimb, Bondoc Valentin s-a aruncat în luptă cu bărbăție, și în curînd nici n-a mai fost vorba despre mine, ci despre faptul cum a reușit armata sovietică în timpul războiului să-și întărească forța ofensivă, cînd era de așteptat, ca după numeroasele bătălii să și-o slăbească.

Spre seară, ne-am dus alene spre casă. Am ghicit că Laszlo ar dori să fie blînd și îngăduitor cu mine, numai că îi era peste putință să se poarte altfel decît de obicei. În acea seară, dacă am fi fost singuri, ne-am fi simțit amîndoi tare orfani și nefericiți. Am privit pe furiș spre hornul lui Zsuzsa; un fum rar se înălța spre stele, dar pridvorul era întunecat și, oricum, noi nu aveam nici în clin nici în mînecă cu toată povestea asta. Laszlo mi-a propus ca azi, în mod excepțional, să lăsăm la naiba spălatul. Eu simțeam că nu merit nici un fel de îngăduință; fără să spun ceva, am luat găleata și am pornit după apă.

În Mureș, fiindcă apa era mai moale, nu consumam atîta săpun. De sus de pe coastă, din păduricea cu esențe amestecate, vîntul aducea miros fad de ciuperci. Printre răchiți se ascundea aburul toamnei ce se apropia. Mi-am umplut găleata și am căscat gura spre celălalt mal, spre care fugeau, rotocoale, undele în care se oglindeau stelele; și deodată n-am mai fost mîhnit pentru faptul că trebuia să rămîn aici. Voiam să trăiesc, nimic altceva. Să trăiesc, să trag în piept aerul tare cu miros de salcie și să știu că am pentru cine căra găleata asta grea cu apă.

Înainte de culcare, Laszlo m-a anunțat:

— Ai să înveți mai departe. La anul, vom încerca din nou.

— Le știu pe toate pe de rost ca pe o poezie! am spus.

— La anul, socot, o să avem și bani mai mulți. Și am să merg și eu cu tine la examen. Pentru ăștia ca tine, n-o să fie niciodată drumul liber?

Și-a strîns pumnii și a privit în gol, așa de întunecat, încît m-am cutremurat.

Am crezut că Brazai a și uitat ce-a pălăvrăgit la Bondoc, doar era beat în lege. Dar n-a uitat. Chiar a doua zi, din zori, a început să cutreiere colonia și să declare un război neînduplecat dinastiei ereditare. Ca argument, agita un calendar vechi, în care, în timp ce vorbea, izbea vajnic cu palma. În calendar nu era nici un rînd despre dinastia ereditară; lui Brazai nici nu-i trebuie dealtminteri calendarul, decît pentru a-și întări puterea glasului său, dogit, uscat și neexpresiv.

Bondoc Valentin i s-a alăturat de urgență, dacă nu de alta, dar se temea ca Brazai să nu facă cumva vreo prostie. Amîndoi au pus totul la cale. Muncitorii au adunat banii de drum, femeile le-au pregătit merinde. Directorul, care ca orice director din lume își avea „urechile" lui în fabrică, a aflat totul și s-a oferit să-i ajute, dar Bondoc l-a refuzat.

Din cinci inși porniți la oraș, pe trei abia dacă-i cunoșteam. Seara, s-au întors și ne-au adus o hîrtie ștampilată, prin care secretariatul școlii ne poftea, pe mine și pe Victor, să ne prezentăm de urgență la internat.

Mai tîrziu, cam după vreun ceas, Brazai s-a înființat la noi. A pus pe masă o sticlă de spirt de sfeclă, subțiat cu apă.

— Ei, aflați, ne-a spus rîzînd fericit, că Valentin abia dacă a scos cîteva cuvinte. „A sosit timpul să neteziți drumul tineretului proletar. Cerem să-i primiți pe acești doi copii. Mai tîrziu vom plăti totul! Acuma nici noi nu prea avem ce mînca". Cam asta a fost totul, ori poate nici atît. Problema fascismului și a dinastiei ereditare eu am pus-o; dezideratelor clasei muncitoare, eu le-am dat glas. Laszlo, băiete, gustă spirtul ăsta, nu te uita că-i puturos, dar e tare!

I-a împins sticla. Laszlo i-a împins-o la loc. Privea fix înaintea lui; părul îi cădea în ochi, și părea mai bătrîn.

— O să-mi fie greu singur, murmura. Acuși, se-mplinește un an de cînd sîntem împreună.

— Gustă-l dacă-ți spun. E tare!

— Lasă, nu-mi place! L-a ațintit pe Brazai și a zîmbit subțire. N-aș fi crezut să fii un astfel de om, Brazai.

— Așa sînt eu și pace!

— Îți rămîn recunoscător.

— Iartă-mă, dar fără să ciocnim, nu admit recunoștința.

Laszlo a suspinat.

— Atunci adă sticla-ncoace, lua-o-ar naiba!

*) *Fragment din romanul „În fum și lumină".*

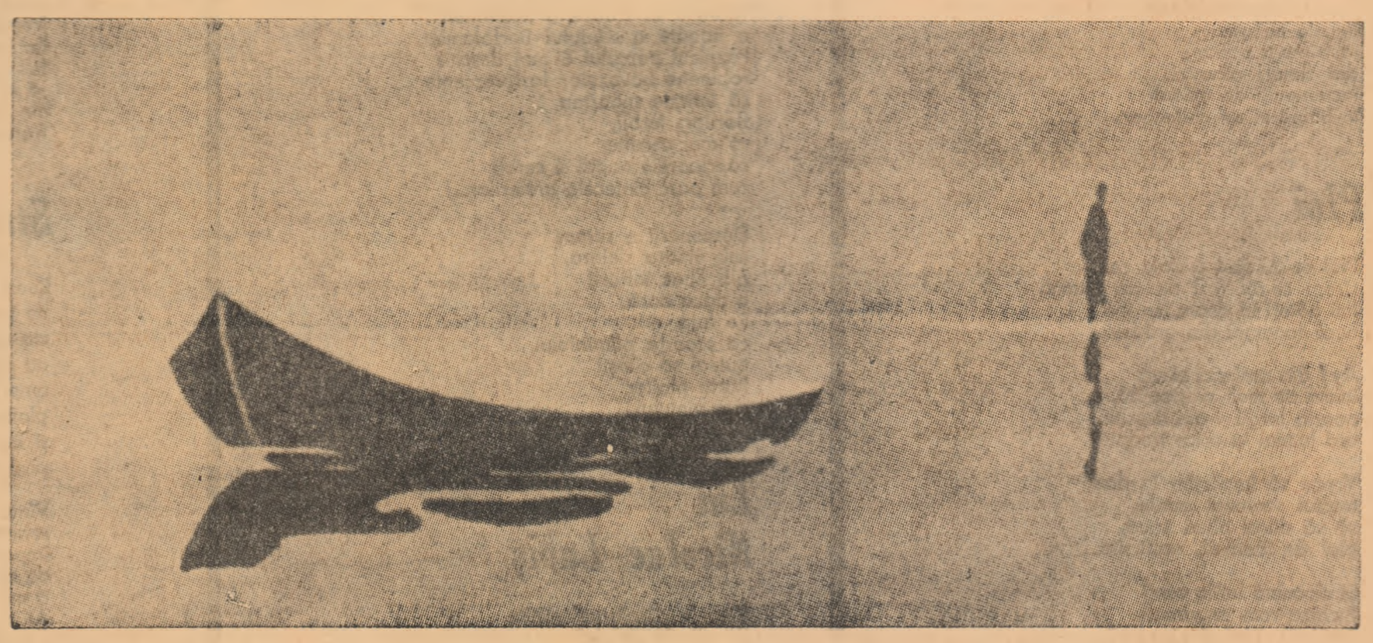

PERAHIM — „Lacul"

LUMINA

VIBRAȚIA CEA MAI CONSTANTĂ

Reportaj de
TITA CHIPER

1

Aș vrea să opresc o zi de soare, străbătută de la un capăt la altul pornind de la Cernat și Riul Doamnei la centrul grupului de șantiere, aș vrea s-o opresc înainte de seară. Drumul, ondulînd prin pădure ca o pînză de fierăstrău, mă răsfață, înconjurîndu-mă de dealuri ce trec din albastru-n albastru moale, stins, diluat pînă la cenușiu. Zarea pe care alunecă astrul nu știu dacă e un deal sau un nor. Aș vrea să opresc această zi de soare, s-o țin mai mult decît se cuvine la cumpăna de albastru în care se găsește, pentru a mă bucura de tot ce mă uimește acum și aici în lumină calmă. Se limpezesc în mine — și știu că aveam nevoie de această ochire rotită și de departe — imaginile hidrocentralei „16 Februarie"-Argeș.

Zile întregi privisem construcția cu lăcomie, cu pupile dilatate de uimire și nerăbdare, și, uneori, aburite de amintire. Sorbisem cu nesaț, deopotrivă, aerul tare al pădurii, de o rezistență aproape materială la trecerea prin el și totuși mătăsos, ca o hîrtie pe care o mîngîi cu obrazul, și aerul prăfos al subteranului. Mersesem prin ploaia statornică, repede, ce ținea pămîntul în suliți lungi și mă adăpostisem sub streașina barăcilor cu miros de rășină proaspătă. Întîlnisem foarte mulți prieteni vechi, sosiți de pe șantierul altei hidrocentrale — și alții noi, și de zile întregi șuvoiul îmi încînta fața, descoperindu-mi, de fiecare dată, trăsături pe care le credeam trecute sau schimbate.

2

...Aștept să trec podul de peste Argeș, în centrul coloniei. Sediul grupului de șantiere, lăsat anul trecut în cenușiu, cu piatră mare de rîu, în zidărie, mă întîmpină într-un verde de mugur de salcie. Mai sus, clădirea nouă a cantinei și a casei de oaspeți, pe care n-o știu, și spitalul cu linii zvelte dominînd dealul domol. Sînt în cabina unui camion botos, galben ca o vietate tropicală. În fața noastră, o turmă albă trece podul într-un ritm de baladă, vegheată de dulăi lățoși și privită de sus de măgărași, obezi de atîta povară, și cu ciuf retezat „breton", de foarfeca cine știe cărui cioban aflat într-o clipă de plictiseală. Mașina trepidează, clacsonează, cere trecerea în alt ritm, dar clacsonul se pierde în zecile de behăituri ale turmei ca într-un ecou ridicol. Pe pod, picioarele oilor lasă urme despicate, subțiri ca frunza de salcîm. Cînd turma cotește pe malul apei, camionul strivește urmele sub cauciucurile grele. Dar peste o oră sau două, altă turmă va străbate podul întipărindu-și urmele pe el. Pe drumul nou, ce pornește spre Curtea de Argeș, mașini basculante cară pietriș și nisip, de dimineață pînă seara. Vrăjite de belșug, pașnice găini se scaldă în nisipul ce abia a fost răsturnat în drum. Un șofer inventiv lovește nuanțat în centrul volanului și basculanta de 4 tone — descărcînd pietre albe, rotunjite, de apă — scoate un cotcodăcit puternic, ce pune pe goană păsările, cu ochi speriat. În fața unei barăci, într-o stivă, niște lemne de foc rămase din iarnă s-au trezit la anotimp și-au dat lăstari cu frunză catifelată și amăruie. Lupta cu natura se duce aici nu numai pe planuri vaste, pline de spectaculos, în înfruntări dramatice, ci ia și aspecte blajine de pastorală, pe care le consemnez nu numai din dorința de a nu uita culoarea clipei de față.

3

Mașina care așteaptă trecerea oilor grăbește spre uzină. Acest șantier entuziasmează oaspeții și chiar constructorii de la baraj sau de la „captări secundare" se mîndresc cu el, ca o foarte numeroasă familie cu întîiul născut.

Străjuind construcția, ruinele unei foste cetăți de-a lui Vlad Țepeș. Mîncat la temelie, încovoiat, zidul are un gest de curiozitate la adresa forfotei de la poalele dealului, furnizînd metafore.

Galeria de acces spre sala de comandă are arcuri largi, curburile bolții chemînd un sunet grav, pentru a-l amplifica în ecou. Trecerea vagoneților cu steril dă un vuiet de apă liniștitor, continuu, asemeni Argeșului.

Priveam viitoarea sală de comandă a uzinei în urcuș, înșelată de jocul treptelor. Lămpile de carbid trimeteau raza printr-un spațiu prăfuit de pușcături și steril, și lumina ajungea la mine în trunghiuri nemaipomenit de lungi, cu laturi tremurătoare. Și știam că sînt departe de goana mașinilor, de trepidația motoarelor, de „telegramele" sacadate ale artificierilor...

Aici, în viitoarea sală de comandă a uzinei electrice, se desfășoară o boltă îndrăzneață, cu plafon betonat, amintind, prin suplețe, de sala sporturilor Floreasca sau de Sala Palatului R.P.R.

Destins, te crezi sub cer sau sub o cupolă de sticlă. Urc la cea mai nouă lamelă betonată și mă opresc puțin în dreptul unor cofraje semicirculare; stau acolo, ca într-o lojă, mîngîind betonul întărit pe lemn. Și aștept cu încordare acel sunet patetic ce trebuie să se lovească de boltă și să sară înapoi, elastic și amplu. Și vine:

— Nouăzeci! Dă-i drumul!

Al nouăzecilea vagonet cu steril pleacă spre descărcare; pînă la sfîrșitul schimbului mai trebuie trimiși zece vagoneți.

Cînd se destramă ecoul, mă întorc spre minerul care-a lansat strigătul, recunoscătoare.

— Irimuș.. Dumneata ești?

Vocea mi s-a modificat de surpriză, de căldură.

Irimuș este un vechi cunoscut de la Bicaz, am umblat pe urmele lui la „tunel intrare" și acum pașii noștri s-au acoperit de beton și peste ei scapără apa și niciodată nu vom mai putea arăta nimănui nimic din trecerea noastră, cum nu poți să-ți arăți inima, dar tunelul e acolo, puternică arteră a inimii noastre prin care circulă lumina.

4

Cu cîtă bucurie calc pe pămînt! În jur foiesc camioane robuste, se descarcă steril, se cară ciment, se încarcă vagoneți cu beton.

Cu cîtă bucurie aștept să ies în fiecare zi din casă, pregătindu-mă pentru întîlnirile cu oamenii șantierului, cei ce lansează noi constelații electrice pe cerul devenit apropiat! Cîte trepte sînt pînă la acel cer? Un film mult discutat pe șantier pretinde că 4.000. Aflîndu-mă într-o ședință de producție la baraj, văd șepcile minerilor, de carton, puse unele peste altele, negre-cenușii, cîteva însemnate cu alb sau cu galben — cele ale inginerilor sau ale maiștrilor — și treptele spre cer nu mai sînt ceva îndepărtat, un număr oarecare, ci trec prin sufletul meu, suind, cu chipuri cunoscute de constructori.

O cască tot albă, ca de inginer, stă pe biroul secretarului Anton Francisc, conectînd tot ceea ce văd la urlașa energie descătușată de partid pe aceste vechi plaiuri de țară. Ședința la care asist nu va fi desigur consemnată în nici o cronică de istorie a hidrocentralei. Acolo vor fi — cîteva — momentele importante, clipele festive, etapele decisive de început sau de sfîrșit, ale lucrării. Dar o urmăresc cu atenție de martor îndrăgostit pentru că știu că și ea înseamnă baraj. Cum fiecare lamelă de beton înseamnă baraj. Cum fiecare voce de vorbitor ce se angajează să depășească planul sau cere materiale sau oameni, tot baraj înseamnă. Cînd între cheile Argeșului se va ridica un colos de beton, la care numai privind de pe pămînt te leagănă amețeala, cine-și va mai aminti de această clipă obișnuită? Un tînăr luminos, inginerul Adrian Popovici, spunea că „viitorul vine de la sine, dacă în fiecare zi faci tot ceea ce trebuia făcut în acea zi". Și către grandiosul final, treptele de azi sînt: angajamentele lui Constantin Antonoaia, Ștefan Topală, Chiriță Oboroceanu, Toșa Petre, Blinduță, ale inginerului Stelian Mazilu, ale lui Farcaș, instalatorul, ale lui Constantin Prisăcaru sau ale inginerului Mengher.

Cum se fac amintirile, se întreba cîndva un poet, și singur se înfiora de clipa trecută, ce numai cu puțin îi stătuse în față și despre care acum trebuia să spună „a fost" și nu „este".

Trăiesc clipa prezentă cu tot ce cuprinde și duc tot ce mi-a dat spre cea care-mi stă înainte, și ea darnică. Sînt aici, ascult, nu vreau să pierd nimic, atentă la nașterea amintirilor legate de un lucru durabil; nu peste mulți ani voi spune: au fost elanuri și îndrăzneli și ezitări, au fost angajamente înflăcărate și, uneori, certuri, adversități mărunte, au fost exaltări și triste țî; toate acestea „au fost". Dar barajul — „este"!

5

Angajamentele care se iau pe șantier, chemările la întrecere au o mîndrie bărbătească, dominantă, și toate seamănă, nu știu cum, cu protocolarele invitații la luptă dreaptă pe care și le fac eroii populari.

La uzină, de pildă, cifra de 100 de vagoneți cu steril, evacuați într-un singur schimb, și care a însemnat la timpul cuvenit o victorie, poate fi depășită. Cu cît? Nu se știe încă. Hosu Valer, un șef de schimb virstnic, cu riduri dure ca stratturile geologice, stă între doi mineri mai tineri, Viman și Irimuș, și trimite sălii un angajament modest:

— 100 de vagoneți.

— Asta nu-i angajament, e plan, îl întărîtă Viman nemulțumit. Eu dau peste o sută.

— Asta-i neclar, întoarce Hosu. Dacă-i așa, eu dau 105.

— Notăm? întreabă inginerul Podhorodecki.

— D-apoi cum!

Mîngîindu-și casca aflată pe genunchi, Hosu trage cu coada ochiului spre Irimuș. Acesta tace, preocupat, se pare, numai de angajamentul mecanicului Ilie Gh. Ion:

— Să betonăm o lamelă în 24 de ore!

Liniștea și atenția încordată a minerilor cheamă asemănarea cu cea a șahiștilor prinși într-o partidă ascuțită. Brațele mușchiuloase, umerii tari sînt într-o clipă de odihnă; neroștite, gîndurile traversează sala, calculînd înainte mișcări decisive; însuși timpul, viitor parcă joacă, se dilată sau se contractă, supus, în funcție de cîtă încărcătură de fapte urmează să cuprindă. Primul angajament al lui Hosu, învins cu grabă de Viman, urmărea de fapt stîrnirea lui Irimuș, acum superior lui Hosu, dar, pe vremuri, la Bicaz, fost în echipa condusă de Hosu. Partida e veche, și pare simplă doar pentru cine nu-i știe meandrele, acoperite de liniște ca apele foarte adînci de oglinzi line. „Directorul" — așa i se spune, în glumă, șefului de echipă Irimuș — tace încă, lăsînd să se adune între chemarea lui Hosu și răspunsul lui, straturi de fapte, alte întretăieri de chemări și răspunsuri ale dulgherilor și ale fierarilor, ale betoniștilor și mecanicilor; cînd îi vine timpul, replica lui e precisă ca o lamă de spadă.

— Referitor la ce-a spus tovarășul Hosu și tovarășul Viman — eu o să dau 110 vagoneți pe schimb!

Gesticulează, lovind aerul cu pumnul strîns, de parcă acolo ar și avea de acum 110 vagoneți și nu urmează decît să desfacă palma și aceștia să alunece pe degete

Pe Argeș în sus...
Fotografia:
DAN GRIGORESCU

7 O formulă tehnică spune că lumina e vibrația cea mai constantă. Tot astfel — vibrație constantă — e dragostea oamenilor față de hidrocentrală și nu numai a celor vechi, care au în urmă o reușită și iubesc șantierul cu viziunea aproape materială a contururilor finite. Reține și adaug la numele atîtor constructori pe cel al meșterului Vlaicu, conducătorul unei echipe de instalații sanitare. El a montat ultramoderna sală de sterilizare a instrumentelor, într-un ritm ce părea propriu doar întrecerilor dintre mineri. Mi-au vorbit despre meșterul Vlaicu, recunoscători, soții Munteanu, doctori la spitalul din colonie, stăruind să nu-l uit cu nici un preț. Nimic din ce văd aici nu trebuie uitat, nimic din ce aud nu trebuie să se stingă, fără ecou; chiar dacă acum văd un băiat mic, abia de un an și jumătate, umblînd cu pași nesiguri încă și aud vocea lui suavă trudind să lege întîile vorbe, nici pe el nu pot să-l uit, căci nu e mai puțin faimos decît fruntașii hidrocentralei. Băiatul este primul locuitor născut la Cernat, pe pămîntul șantierului, iar tatăl său, lăcătușul de mină Gh. Ologu l-a botezat Cernat. Și dacă cerneala, notînd, e subțire, și firavă, și dacă acest albastru de seară pe dealurile Argeșului piere pe hîrtie, eu neputînd opri clipa, să vină poetul! Mecanicul Jan Ungureanu, de la baraj, pe care memoria mea îl va păstra ca pe o imagine a tinereții continue, găsise o nouă formulă a luminii, scriind:

„Aș vrea să cuprind în mîini întreaga energie solară,
Puterea furtunii, furia talazurilor mării,
Pescărușului, ce despică albastrul de-'nalturi ai zării,
Să-i răpesc puterea de-a înfrunta furtunile;
Iar toate acestea, înfrățite în căușul palmelor mele,
Să le trimit în uzine, pe cîmpuri, să urce pe-a vilelor schele".

Mîndrie bărbătească, dominantă, și toate seamănă, nu știu cum, cu protocolarele invitații la luptă dreaptă pe care și le fac eroii populari.

La uzină, de pildă, cifra de 100 de vagoneți cu steril, evacuați într-un singur schimb, și care a însemnat la timpul cuvenit o victorie, poate fi depășită. Cu cît? Nu se știe încă. Hosu Valer, un șef de schimb virstnic, cu riduri dure ca stratturile geologice, stă între doi mineri mai tineri, Viman și Irimuș, și trimite sălii un angajament modest:

— 100 de vagoneți.

— Asta nu-i angajament, e plan, îl întărîtă Viman nemulțumit. Eu dau peste o sută.

— Asta-i neclar, întoarce Hosu. Dacă-i așa, eu dau 105.

— Notăm? întreabă inginerul Podhorodecki.

— D-apoi cum!

Mîngîindu-și casca aflată pe genunchi, Hosu trage cu coada ochiului spre Irimuș. Acesta tace, preocupat, se pare, numai de angajamentul mecanicului Ilie Gh. Ion:

— Să betonăm o lamelă în 24 de ore!

Liniștea și atenția încordată a minerilor cheamă asemănarea cu cea a șahiștilor prinși într-o partidă ascuțită. Brațele mușchiuloase, umerii tari sînt într-o clipă de odihnă; neroștite, gîndurile traversează sala, calculînd înainte mișcări decisive; însuși timpul, viitor parcă joacă, se dilată sau se contractă, supus, în funcție de cîtă încărcătură de fapte urmează să cuprindă. Primul angajament al lui Hosu, învins cu grabă de Viman, urmărea de fapt stîrnirea lui Irimuș, acum superior lui Hosu, dar, pe vremuri, la Bicaz, fost în echipa condusă de Hosu. Partida e veche, și pare simplă doar pentru cine nu-i știe meandrele, acoperite de liniște ca apele foarte adînci de oglinzi line. „Directorul" — așa i se spune, în glumă, șefului de echipă Irimuș — tace încă, lăsînd să se adune între chemarea lui Hosu și răspunsul lui, straturi de fapte, alte întretăieri de chemări și răspunsuri ale dulgherilor și ale fierarilor, ale betoniștilor și mecanicilor; cînd îi vine timpul, replica lui e precisă ca o lamă de spadă.

— Referitor la ce-a spus tovarășul Hosu și tovarășul Viman — eu o să dau 110 vagoneți pe schimb!

Gesticulează, lovind aerul cu pumnul strîns, de parcă acolo ar și avea de acum 110 vagoneți și nu urmează decît să desfacă palma și aceștia să alunece pe degete

6 Aerul „de familie" care mă înconjoară peste tot unde mă duc pe șantier e dovada unui spirit de colectiv profund și trainic. Oamenii hidrocentralei sînt legați unii de alții nu numai prin muncă, deși în primul rînd munca închinată socialismului a sudat aceste legături.

Stăm în centrul coloniei cîteva persoane: inginerul Filipescu, soția lui, familia Popa, eu și tovarășa Elena Piseru, sora șefă de la spital. Așteptăm și vremea trece greu, fumăm fără să avem chef de țigară, ne spunem glume dar adesea povestitorul renunță la poantă observînd lipsa de interes a celorlalți. Nu ne depărtăm de clădirea grupului de șantiere și de cîte ori coboară cineva scările, nouă ni se pare că umblă prea încet, și grăbim spre el se aflăm dacă s-a terminat ședința. Astăzi urmează să fie primit în partid Constantin Piseru, cel care se ocupă de telefoane, radioficare, microfoane la festivități și difuzoare la baluri și noi împărtășim cu soția lui momentul așteptării. Solidarizarea în nerăbdare și, mai tîrziu, cînd aflăm că a fost primit în partid — în bucurie, e ceva atît de firesc pentru noi, încît un indiferent la momentul acesta și aici — ni s-ar părea preistoric.

Pe șantier indiferența față de ceilalți e dinamitată, risipită, ca stînca potrivnică, înfrîntă ca apa sau ca presiunea posacă a muntelui. Despre „captările secundare" se discută ca despre niște ținuturi de legendă, cu natură aspră. Cînd inginerul Cocoș mă întreabă cum mi s-au părut aceste șantiere și în loc de răspuns îl întreb, la rîndu-mi, dacă nu-i e greu, el se apără rizînd gros, stînjenit:

— Ei, greu... Atunci ce să mai zică săracul Nae Florescu la „galeria de fugă". Tu știi ce-i acolo?

Nea Mitică Satmari, un șofer bătrîn, de uimitoare asemănare cu Jean Gabin cînd joacă roluri de șoferi, îmi povestea, străbătînd niște chei pe drumurile Cernatului:

— La întîi februarie, cînd a venit inginerul Cocoș aici, exact a doua zi, a dat o zăpadă de-a blocat toate drumurile. Cel puțin în cheile Vîlsanului inginerul Tarță spărgea sloiurile de gheață cu dinamita și nu răzbeai drumul cu o mașină mai mică de 10 tone... dacă răzbeai. Cam o săptămînă a durat; nu vedeai urmă de mașină pe-aici, parcă era pe vremea scuterelor lui Ghe. A, nu știi ce erau „scuterele lui moș Ghe?" Măgărușii, dragă, măgărușii. La începutul captărilor ei au cărat și alimente și materiale că nu era șoară de drum; nu vezi? pădure, n-aveai cum să pătrunzi cu mașina.

...Despre sine, nea Mitică Satmari nu mi-a povestit nimic.

...Înainte de venirea la captări, Cocoș a lucrat exact la galeria de fugă cu săracul Nae Florescu. Și, fiindcă acolo era probabil „ușor" a fost trimis aici.

CAMIL PETRESCU

De sub cortul de oxigen al respirațiilor de pe urmă, cu mîinile pe genunchi, Camil Petrescu surîdea prietenului venit să-l vadă; mai deschisese odată ochii verzi, a căror alarmă de primejdii eventuale îi declara ca unei păsăruici speța mult vînată, și surîdea. Omul mărunt, care își sfîriise stropul de apă al vieții pe vatra încinsă, era liniștit. Nu-l liniștise însă ceasul morții. Prietenii îl știau limpezit, fixat și încrezător, de cînd își tipărise primul volum al romanului Un om între oameni. *Avea la acea dată doi copii, față de care îl încîntă datoria de părinte, avea o casă făcută din condei, căreia îi căuta interiorul cel mai potrivit cu munca lui viitoare; avea un rost de scriitor și intelectual în noua societate socialistă, care îi dăduse ierarhic poziția meritată, precum și un public imens și sonor: avea în sfîrșit sentimentul împlinirii, a cărui lipsă îl aruncase pînă atunci în complicații morale inextricabile. Liniștea anilor din urmă și a ceasului din urmă îi exprima fără îndoială acordul cu lumea obiectivă.*

Complicat în subiectivitatea lui mereu polemică, el fusese de acord pînă atunci numai cu sine sau, la dreptul vorbind, numai cu orgoliul său combativ; căci altfel, sub nivelul orgoliului, Camil Petrescu nu fusese de acord nici cu el însuși. Negase societatea burgheză în total și mai ales cu deamănuntul, denunțîndu-i semeața alcătuire de platitudini, dar analitic se negase și pe sine în afirmații contrazicătoare, deși toate absolute. Polemist din vocație, el combătuse aprig societatea banului nemuncit, dar sub lupta cu lumea veche el își combătuse aprig și poziții vechi individualiste prin alte poziții tot vechi individualiste; mișcarea cea mai frecventă a spiritului său era prin urmare să afirme și să infirme, să se afirme și să se infirme, să propună și să opună, să se propună și să se opună, să întrebe și să contra-întrebe, să se întrebe și să se contra-întrebe. Opera lui este de aceea clasică nu prin linearitate. Dimpotrivă, ceea ce îi dă înfățișarea proprie e linia frîntă pe spații mici, tremurătoare, în zigzagul ei mărunt și întoarsă convolv asupra ei însăși, ghem de filament curentat electric, pe care nu e ușor să pui mîna ca să-l descurci.

Vorbind mai pe îndelete, Camil Petrescu e poet, romancier, dramaturg, critic literar, eseist, filozof, matematician, sociolog, om politic, cronicar (sportiv și militar), ziarist și memorialist. S-ar putea zice că mai mult decît orice, e cronicar al conștiinței sale. Dar toate atingerile acestei conștiințe cu genurile în care scrie sînt tot atîtea atacuri și efracții. Ca să ne limităm la cîteva, el a scris versuri grevate de întorsătura prozastică și explicativă, pentru ca după aceea să-și închidă discursivitatea într-un ermetism de concurență; a scris romane ale unei gelozii patetice, în care intercalează lungi prelegeri de filozofie kantiană sau mai lungi demonstrații de strategie militară, fiind liber apoi să edifice un magistral roman obiectiv; a scris drame și comedii clasice, în care romancierul indică narativ nuanța psihologică în paranteze interpretării (actorii sînt îndemnați să replice „cu ochi frumoși", „cu umeri lați" etc.), dar nici formula modernă de teatru nu-l lasă neispitit; a scris critică literară și de idei, pe care polemistul o duce în vîrf de sabie, iar memorialistul o face evocatoare, încît singur și-a spus volumului în subtitlu, cum nu se putea mai potrivit, „viața romanțată a unui deceniu literar", ceea ce nu-l împiedică să facă în același timp studii matematice. Conduita sa de scriitor impune așa dar observația că felurimea genuistică, spargerea limitelor clasice ale genurilor, dimpreună cu săritura între extremele spiritului, atestă o natură foarte împletită, complicată extern, dar și complexă în condiția ei internă.

Cu această complexitate, ce poate face critica decît s-o numească? Cum s-o cuprindă altfel? Numai opera o expune concret, fără pierderi. Mixtă și instabilă, această natură unică în literatura noastră prin curgerea ei, care o face, o desface și o reface sub ochii cititorului, conține totuși un joc de constante, din care critica ar putea să-i construiască o cochilie. Dacă observăm bine, Camil Petrescu era mereu om al cărții și al cărților; al cărții, fiindcă trăia ca intelectual, chestionîndu-și timpul în direcții, care toate i se păreau cardinale; și al cărților, fiindcă, după ce bătuse zadarnic toate căile succesului personal, credea în chip greșit că în societatea burgheză știința de carte ar putea impune. Urmele lecturii care la el era un duel, se văd de aceea pretutindeni. De la Stendhal rămîne cu practica și teoria stilului de grefier, Le rouge et le noir *fiind, în compunere cu subiectivitatea lui Camil Petrescu, punctul de plecare al* Sufletelor tari. *În același timp,* Patima roșie *de M. Sorbul e termenul de comparație și concurență al* Actului venețian, *iar Caragiale n-a putut lipsi din procesul de naștere al lui* Mitică Popescu... *Nuanța pasională fugace, apărînd și dispărînd în filmul ei, memorial, precum și introducerea cîte unui eseu în cuprinsul romanelor, cum ușor se observă în* Ultima noapte de dragoste... *și mai cu seamă în* Patul lui Procust, *vin ca mișcări ale condeiului din* În căutarea timpului pierdut *al lui Proust.* Noua structură *e o filozofie a mobilității, cu rădăcini certe în* Données immediates de la conscience *(„elan vital") și* Matière et mémoire *(„durată") de Bergson. Problematica din* Iată femeia pe care o iubesc *(Ana și Bela în aceeași Anabela) reia scenic de la Pirandello drama scindării personalității. Cu* Danton, *autorul — om al cărților — se află între teancurile de istorie a revoluției franceze, văzută de unii istorici cu ochii de ghiață ai lui Robespierre, iar de alții cu aceia mai conivenți ai lui Danton. În sfîrșit,* Un om între oameni, *marele și singurul lui roman obiectiv, e scris în felul lui Balzac, pe care Camil Petrescu îl descoperise „cu mare bucurie după Proust" cum spunea el însuși cîte unui prieten, iar documentar stă pe temelii arhivistice privitoare la întreg secolul XIX românesc. Și un inventar complet al lecturilor n-ar putea trece fără vină peste contactul cu Gide (antistil), cu Dielthey (erlebniss) și cu Husserl (concepția fenomenologică). Nici eroarea lui politică zisă «noocrație» (un fel de primat al spiritului prin conducerea vieții publice de către intelectuali) nu e mai puțin raportabilă la mișcarea personalistă franceză.*

Aspectul livresc e de reținut deci ca primă constantă a acestei opere, născută între pereți de bibliotecă. Alt autor ar fi ieșit dintre atîtea tomuri de literatură, istorie și filozofie cu obrajii supți, uscățiv și prăfuit: nu însă Camil Petrescu.

Lui i se pot număra materialele eteroclite cu care lucrează, i se pot recunoaște atitudinile și concepțiile opuse, între care se mișcă, i se poate înregistra seria de conflicte intime, cîte îl dramatizează, dar adevăratul Camil Petrescu e în gestul de părăsire a materialelor vechi și de îmbrățișare a celor noi, este în trecerea de la o atitudine la alta, e în procesul de pierdere a unei concepții și de alcătuire a alteia. Scriitorul se complace între orientare și reorientare. Pasiunea tranzițiilor, interval psihic vrednic de cunoscut ca devenire cît mai neascunsă, îi unifică diversitatea operei pe ideea că el exprimă astfel viața *sub forma ei cea mai directă. Obiectul artei și a teoriei lui despre artă este de aceea nuditatea psihologică, cultivată pînă la voința de anulare a stilului. El scrie cum ar sfîșia bluza de pe un sîn tînăr, ca să divulge de sub vestmîntul istoric nudul etern. Viața e mai frumoasă decît arta, își zice el, dimpreună cu Cernîșevski și Guyau. Cu această idee, Camil Petrescu se experimentează atent în diverse ipostaze, lucid și totodată impulsiv, obiect și în același timp subiect al experiențelor sale, stăruind însă asupra devenirii intime, asupra pasului de la o ipostază la alta. Este un scriitor de „autenticități": scrisul lui palpită ca gușa* [illegible] *sopirile speriate. Nu stăm acum să ne întrebăm despre limitele* [illegible] *sale, limite foarte precizabile mai cu seamă cînd „autenticitatea" e prefăcută în criteriu al judecății de valoare, nu stăm nici să ne lămurim asupra măsurii de adevăr omenesc, pe care o cuprinde; căci, în vederea unei scheme simple, care să reprezinte complexitatea autorului, urmărim numai constanta de febră, de tensiune, de extremitate, constantă destul de paradoxală, aceasta, fiind ea însăși o valoarea mobilă și fierbinte, care aleargă pe dedesubtul operei ca un lichid ignific, luminînd fără flacără și consumînd fără cenușă. De aceea personajele, oricum i s-ar chema, Andrei Pietraru, Pietro Gralla, Ștefan Gheorghidiu, George Demetru Ladima, Fred Vasilescu, Mihai, D-rul Omu, Danton sau Bălcescu, au același temperament și aceeași temperatură, încît, dacă le scuturăm de anecdotă și istorism, ele seamănă ca făpturi incendiate, pînă la impresia de repetare. Mecanica lor sufletească e aceeași. Camil Petrescu creează și recreează un singur erou, om care își riscă viața în fiece clipă, cu panică, cu aprindere, cu orbire, cu mișcare catastrofică. Și în fapt acest erou este Camil Petrescu însuși. El iese din bibliotecă și dintre arhive prăfoase ca dintr-o bae înviorătoare, intrînd proaspăt și decis în viață (în ceea ce consideră el a fi viața), pentru ca apoi să iasă din experiența vieții cu o erudiție patetică și să intre din nou între cărți. Livrescul și autenticul sînt așadar constantele extreme și opuse, între care și-a construit el opera; antinomia lor mărginește conflictual un spațiu estetic de conflicte și opoziții, «teze» și «antiteze», toate subsumabile opoziției livresc-autentic.*

Și astfel e ușor de văzut cum Camil Petrescu a mers la Bălcescu ca personaj de roman, cu entuziasm, cu sentimentul unei fraternități îndelung așteptate. Revoluționarul de la 48 a fost primul mare spirit românesc care și-a consumat existența între arhive și viață. Unele scrisori ale lui către Ion Ghica, sînt în această privință memorabile: aprinderea cu care se aruncă din bibliotecă în viață și din viață în bibliotecă ridică din istorie antinomia de livresc și autentic, la care se rezumă critic complexitatea lui Camil Petrescu. E de observat, se înțelege, că Bălcescu vedea în viață momentul social-revoluționar de la 48 și niciodecum autoscopia scriitorului modern. Dar sub condiționarea istorică diferită, care explică ideea despre viață a fiecăruia, arderea între cele două extreme ale spiritului e aceeași. La amîndoi, prezentul psihologic este un incendiu al conștiinței. „Frăția" lor devine cu atît mai semnalabilă, cu cît Camil Petrescu ajunge în cele din urmă la purificarea spațiului său estetic de contradicțiile unei epoci încheiate, așa cum se reflectă ea în conștiința artistului. Revoluția socialistă îi scoate în cale pe Bălcescu. Limpezit, el renunță la timpul intim, la personalitate ca factor unic în istorie, la romanul subiectiv; îmbrățișînd pe „fratele" nebănuit, se integrează timpului istoric revoluționar, își adaugă luptei de clasă combativitatea nativă și trece la romanul obiectiv. Prin Bălcescu, revoluția socialistă îl duce la convingerea că societatea cu idealurile ei e o viață mai patetică decît subiectivitatea individualistă. Și astfel, el scrie Un om între oameni, *monument al literaturii noastre istorice și adevărat triumf de autor asupra lui însuși.*

*Pacificat în complexitatea lui de „teze" și „antiteze", Camil Petrescu nu putea fi decît mulțumit. Liniștea zimbitoare, cum a fost văzut murind, îi exprima fără îndoială sentimentul împlinirii de sine prin cauza socială a vremii *).*

Vladimir STREINU

---

*) B. Elvin a scris de curînd asupra autorului nostru un „studiu critic" **(Camil Petrescu,** Ed. pt. lit. 1963) plin de elocuție și entuziasm. Cititorul se poate referi la el cu încrederea că va fi purtat sigur prin toate contradicțiile acestei conștiințe mereu conflictuale, prin ambianța socială care i-a creat contradicțiile, prin lumea de idei noi care au simplificat-o precum și printre valorile de artă, cite îi susțin opera.

DOCUMENT UMAN SAU LITERATURIZARE?

Deși literaturii noastre îi revin încă sarcini importante în ceea ce privește evocarea luptelor eroice desfășurate de comuniști în ilegalitate, cărțile care au abordat tema aceasta generoasă au adus o contribuție însemnată la formarea și educarea tineretului nostru în spiritul umanismului socialist. E cert însă că aportul lor putea fi și mai mare, dacă unii dintre autori — și mă refer îndeosebi la cei care au trăit ei înșiși experiența de viață, unică în felul ei, pe care o evocă — n-ar fi subestimat valoarea emoționată a unei relatări memorialistice, lipsite de orice podoabă; dacă ei n-ar fi literaturizat documentul de viață, prin el însuși elocvent, punînd uneori un accent prea apăsat pe factorul senzațional și spectaculos.

Un exemplu valoros, care merită continuat, îl constituie romanul lui Mihai Beniuc conceput ca un jurnal: Pe muche de cuțit. **În pofida unor scăderi semnalate,** Pe muche de cuțit **este o carte plină de autenticitate. Ocolind programatic orice artificiu literar, relatînd sec faptele, comentîndu-le nervos, în grabă parcă, Beniuc ne-a dăruit o relatare amară, dar cît de luminoasă! Luminoasă, tocmai fiindcă ne-a deschis o largă fereastră spre universul sufletesc al luptătorilor comuniști.**

În același spirit e conceput și romanul intitulat cam doctoral, N-a fost în zadar **de Al. Șipereo, istorie încărcată de dramatism a unor momente din lupta studențimii comuniste bucureștene în anii fascizării țării. Și cartea lui Șipereo nu e decît un jurnal retrospectiv redactat la persoana a treia din nevoia pe care autorul a resimțit-o de a ieși din planul principal și de a se obiectiva cît mai mult. Participant el însuși la acțiunile evocate, autorul a adus elemente noi, literare, pentru cunoașterea condițiilor luptei ilegale și a psihologiei comuniștilor. Putem avea oricîte rezerve în legătură cu un episod sau altul al romanului său, îi putem reproșa, cum a făcut-o autorul acestor rînduri, că eludează o etapă importantă din evoluția eroului central Andrei Radu, că pierde pe drum alți eroi, că, în genere, personajele secundare nu sînt îndeajuns de bine conturate, cum a remarcat Paul Georgescu, că sub raport stilistic recurge la destule naivități care trădează o înclinație spre literaturizare (S. Damian). Un singur lucru, însă, nu-i putem contesta: autenticitatea situațiilor, a comportării personajelor, a psihologiei lor. Mai reliefați sau mai palizi, eroii lui Șiperco sînt totuși diferiți, fiindcă n-au fost construiți pe o singură dimensiune, și, mai ales, fiindcă n-au fost toți construiți pe aceeași dimensiune. Nici unul dintre ei nu-și propune să „depășească condiția umană", practicînd ascetismul în sine și pentru sine, niciunul nu se poartă ca un fanatic gata oricînd să se autoflageleze și să suporte senin, chiar cu o ascunsă voluptate, torturile. Personajele cărții fac numeroase acte de eroism nu fiindcă le-ar fi străină frica (atunci cînd pierd acest sentiment, cînd se obișnuiesc cu primejdia încep să se îngrijoreze), ci fiindcă au tăria să-și domine firea, să-și înfrîngă slăbiciunile. Astfel de lucrări pregătesc terenul pentru apariția unui mare roman al ilegalității. Mai mult, aș spune că, în genere, nu se va putea scrie de acum înainte despre lupta comuniștilor înainte de eliberare fără să se țină seama de asemenea experiențe, de reușitele lor. Și cartea lui Șiperco nu e decît un jurnal retrospectiv redactat la persoana a treia din nevoia pe care autorul a resimțit-o de a ieși din planul principal și de a se obiectiva cît mai mult. Afirm aceasta, fiindcă mărturiile sale atît de importante cu privire la psihologia tinerilor comuniști ilegaliști, mi-au dezvăluit erori pe care înainte nu le vedeam în opere de ficțiune consacrate aceleiași epoci și elaborate de scriitori cu o bogată experiență și cu o capacitate creatoare în afara oricărei discuții.**

Experiența cîștigată de literatura noastră în această direcție demonstrează indirect cît de nepotrivită este tendința unora de a literaturiza cu orice preț mărturiile prețioase pe care ni le pot aduce în legătură cu o realitate saturată de dramatism. Constatarea se impune fiindcă inclinația spre o literaturizare artificială și inutilă a unor mărturii mai interesante în forma lor directă, nudă, își mai face din cînd în cînd simțită prezența în cărțile consacrate luptei comuniștilor în ilegalitate. Dovadă: recentul volum al lui Nedelciu C. Nedelciu intitulat „Cîntecul stepei". Oricît ne-ar asigura prefațatorul de autenticitatea faptelor relatate, nu ne poate convinge că odată ajunsă la Constanța ca să-l aducă fiului ei arestat și internat în spital un pachet de alimente, „mama comuniștilor" e recunoscută de Floricel, prostul tîrgului, care, vezi bine, e la curent cu preocupările ei, cu zvonurile stîrnite în oraș în legătură cu arestarea lui Voicu. La fel îmi vine greu să cred că niște agenți de siguranță versați îl pot lua pe acest nenorocit, cunoscut de toți, drept „legătura" Mariei, și numai Nicolau, șeful siguranței, „vampirul Dobrogei", cum îi spune autorul, e în măsură să descopere confuzia. E credibil oare ca o activistă deconspirată și urmărită îndeaproape să fie introdusă într-o casă ilegală în care se găsește însuși secretarul județenei? Sau că niște agenți experimentați să bată în retragere din cauza unui dulău pe care l-ar fi putut lichida cu un singur glonț? (tot ridicaseră ei întreaga mahala în picioare!) Cine poate crede că niște luptători ilegaliști, cărora regulile conspirativității le-au intrat în sînge, ar accepta riscul de a-l înfrunta, în plină stradă, provocator, cu totul gratuit, ca într-un joc de copii, pe șeful siguranței, cînd acesta îi cunoaște și cînd în mod firesc despre prezența lor în oraș n-ar trebui să știe nici chiar toți tovarășii, darmite dușmanul cel mai primejdios? Cum se explică sinuciderea trădătorului Prodan, cînd află că e demascat în ochii foștilor săi tovarăși, dacă el nu crede în forța partidului?

Situațiile neveridice, comportările inexplicabile abundă în „Cîntecul stepei", carte care ne comunică prea puține date inedite și interesante în legătură cu psihologia luptătorilor comuniști din ilegalitate.

Și cît de multe lucruri n-ar fi fost în măsură să ne comunice autorul dacă nu s-ar fi lăsat înrobit prejudecății că trebuie să literaturizeze faptele, să le combine pentru a scoate scene de efect etc. Cred, bunăoară, că depistarea unui trădător în sînul organizației ilegale îi provoacă Inginerului, omul cu cea mai mare răspundere în comitet, nu numai bucuria de a fi identificat, în sfîrșit, dușmanul, și de a putea astfel acționa împotriva lui, dar și un foarte dureros simțămînt de a fi considerat drept tovarăș de luptă un agent primejdios care are pe conștiință întemnițarea unor militanți cinstiți și care urmărea lichidarea organizației. Vestea că Prodan e o netrebnică unealtă a claselor vrăjmașe trebuie să-i fi consternat și pe ceilalți membri ai comitetului județean, care, pînă în clipa aceea, erau convinși de onestitatea, curajul și capacitatea sa. Tovarășul Nedelciu putea să ne furnizeze multe date extrem de prețioase care să ne ajute să descifrăm psihologia atît de complexă a luptătorului comunist silit să activeze în condițiile grele ale dictaturii burgheze. Dar toate problemele care țin de viața sufletească a eroilor, de ținuta lor intelectuală nu intră cum ar trebui, în preocupările autorului. Urmărind, probabil, să adauge numai încă o pagină la ceea ce am putea numi „literatura torturilor", autorul ne-a oferit o imagine mult prea simplificată a realității abordate.

„N-a fost în zadar" de Al. Șiperco și „Cîntecul stepei" de Nedelciu C. Nedelciu sînt două mărturii despre luptele eroice ale comuniștilor în anii ilegalității. Dar cîtă deosebire între aceste două mărturii! E însăși deosebirea dintre documentul uman sobru, emoționant, și construcția literaturizată lipsită de forța reconstituirii vieții.

Eugen LUCA

Critica și problemele actualității

(Urmare din pagina 1)

Prejudecata lovinesciană asupra caracterului mărginit al romanului inspirat din lumea rurală, prejudecată bazată pe teza elementarității țăranului, a fost puternic zdruncinată de realizările prozei noi, în reconstituirea vieții Moromeților sau a lui Darie. Stări sufletești complexe, sete de cunoaștere, preocupări pentru controversele spiritului sînt reprezentative și pentru cadrul satului. Reziduurile prejudecății lovinesciene trebuie definitiv spulberate prin înfățișarea drumului multilateral, fecund, grandios, al revoluției noastre culturale.

Am stăruit numai asupra unui domeniu al vieții noi, socialiste, din dorința de a ilustra stadiul atins de ea în dezvoltare. Menirea criticului rămîne astăzi, mai mult ca oricînd, aceea de a milita pentru un conținut bogat, contemporan al literaturii, la nivelul exigențelor actualității.

Ca să deschizi perspective, ca să pledezi în favoarea unor căi fertile de înaintare, trebuie în prealabil să generalizezi experiența cucerită. Operația de clasificare și ierarhizare implică o atenție mai mare acordată sintezei în critica literară. De mult se constată o sfială a cronicarilor în abordarea unor studii de vaste proiecții, de concluzii cuprinzătoare. Evidențiată în ultimul an mai ales în exercițiul de analiză, la obiect — spiritul de emulație în investigarea riguros științifică a operelor literare, în strădania de apreciere estetică, funcționează bine — critica este incomparabil mai puțin activă în încercările de anvergură, în articolele de generalizare. Se discută în presă cu competență și voință de a urni lucrurile din loc despre criteriile de editare a criticii, despre spațiul mai larg care merită a fi atribuit studiilor de amploare, monografiilor și volumelor autonome. Cred că este necesar un efort conjugat al criticilor în alcătuirea lucrărilor de sinteză așteptate, care să elucideze probleme importante de creație, în lumina principiilor realismului socialist, definind diverse direcții de dezvoltare. Pregătirea aniversării celor 20 de ani de la Eliberare, presupune o intensă activitate și a criticii. Ea trbuie să se concretizeze în apariții editoriale (culegeri de cronici, eseuri, volume pe o temă unitară etc.), în contribuții serioase, calificate, cu o arie largă de explorare. Munca bună efectuată de Editura pentru Literatură, în prima jumătate a anului 1963, pe tărîmul istoriei literare, nu o regăsim în sectorul criticii de actualitate. Temerile editorilor în întocmirea planurilor de tipărire a criticii de actualitate provin citeodată și din senzația că se află în fața unui teritoriu nedefrișat; că toate lucrurile trebuie luate de la început. Se apelează încă prea puțin, după părerea mea, la resursele numeroase existente.

Mai întîi s-ar putea reedita capitole din volume valoroase, apărute mai demult, revăzute, completate aduse la zi (Silvian Iosifescu: *În jurul romanului*, Dumitru Micu: *Romanul românesc contemporan*).

Apoi, s-ar putea găsi, printr-o lectură atentă și sistematică, un bogat material în presa literară. Neîndoielnic studiile, articolele, cronicile disparate publicate în reviste, solicită în vederea editării, refaceri, adăugiri, o altă perspectivă de apreciere. Filonul de bază se află însă acolo și el se cere depistat. Valorificarea rezervelor criticii poate fi întreprinsă mai ales în scopul înghebării volumelor colective de articole, care să sintetizeze activitatea literară în diverse sectoare.

Restrîngîndu-mă din nou la critica prozei, menționez cîteva probleme de creație tratate în încercări cu caracter sintetic, găzduite în ultimele luni în publicațiile literare: tipologie și construcție în roman (Paul Georgescu — *Gazeta literară*), relația între concepție și compoziție, metafora în analiza psihologică (Ion Lungu — *Tribuna*), cunoașterea vieții, studiul ideologic, ideea artistică (M. Novicov — *Luceafărul*), procedee ale comicului și satirei în proză (Vera Călin — *Gazeta literară*), lupta dintre vechi și nou oglindită în creația epică. (Al. Oprea — *Luceafărul*), reflectarea realității și modalitățile prozei (Horia Bratu — *Viața românească*), tendințe și moduri de narațiune în proza tinerilor (E. Luca — *Contemporanul*), funcția socială a reportajului (G. Dimisianu — *Gazeta literară*), stiluri în nuvelistică (N. Manolescu — *Contemporanul*) criteriul valorii și aprecierea prozei (Virgil Ardeleanu — *Steaua*), rigorile schiței și ale povestirii (Nicolae Ciobanu — *Scrisul bănățean*), deruta decadentismului în proza occidentală (Georgeta Horodincă — *Gazeta literară*) etc. Sugestii interesante, considerații asupra unor tendințe și aspecte de creație, cu corolarul lor teoretic, pot fi întîlnite și în cronici concepute substanțial, cu implicații mai adînci, cum sînt unele din cele scrise despre „Risipitorii" de Marin Preda, „Prînzul de duminică" de Eugen Barbu, „Fuga" de Aurel Mihale, „La marginea orașului" de Al. Simion, „Strada Lux" de Petre Sălcudeanu, „Umbrela de soare" de D. R. Popescu, „Dimineață de toamnă" de Vasile Rebreanu, „Dincolo de nisipuri" de Fănuș Neagu etc.

Editarea criticii de actualitate presupune în afara alegerii surselor și depășirea altor obstacole. Dificultățile de triere și dispunere a materialului literar sînt firești, multe, îndeosebi în aprecierea globală a prozei contemporane; criticul înregistrează un proces viu, în neîntreruptă modificare, și nu poate ocoli pe deplin riscul unor exagerări, unor anticipări neacoperite, unor erori de judecată. Oricînd pot fi aduse pilde de promisiuni literare pe care viitorul nu le-a respectat, sau de surprize care au survenit pe terenuri catalogate grăbit ca sterile. Critica nu poate fi însă scutită de obligațiile generalizării. Însăși dezvoltarea creației este un prilej de verificare a capacității ei de a discerne și de a consfinți direcțiile valabile, fructuoase, de a reconstitui la un moment dat, în contururi esențiale, un tablou al situației literaturii, cu tendințele și perspectivele ei. Îmbrățișînd spații mai întinse, studiul de generalizare permite criticii să-și exercite funcția ei de îndrumare, de promovare a valorilor autentice, de respingere a nonvalorilor, a experiențelor sterile, a direcțiilor greșite.

Am pomenit de riscurile selecției „din mers". La cele amintite se adaugă și întîrzierile de natură tehnică în tipărirea cărților de critică despre actualitate. Ele ar trebui să se bucure de o prioritate în ordinea apariției, astfel ca un volum predat editurii în formă apropiată de definitivare să nu aștepte un an pînă la difuzarea lui în librării. Cum mai poate fi el în consonanță cu mutațiile, deplasările de linii înregistrate în acest răstimp?

Munca de editare a criticii poate fi precedată și însoțită de dezbateri intense în presa literară. Încă odată subliniez utilitatea confruntărilor de păreri în judecarea unor opere literare de actualitate sau în stabilirea unor concluzii mai largi referitoare la direcțiile prozei de azi. Fixarea istorică a peisajului literaturii noi nu poate fi decît rodul unor strădanii comune. Dincolo de diversitatea de opinii și gusturi sîntem cu toții convinși de necesitatea ridicării criteriilor la înălțimea contemporaneității socialiste, simțim imperios nevoia depășirii notației parțiale, limitate, tehniciste — în favoarea sistematizărilor și generalizărilor, efectuate în spirit științific, cu sentimentul problemelor mari de orientare.

S. DAMIAN

poșta redacției

C. Petru (Timișoara) E cîte un fir de poezie ici-colo, dar el piere iute înecat în torente de vorbe goale, delirante, ca, de pildă: *Vrui să cînt de primăvară / primăvară / Primăvară / Primăvară! strig / Primăvară! ... Primăvară!!* — *tună / detună / tună / detună* etc.

Florica Poenaru (Corbeni) *Cioabă Crișu* (T. Severin), *Florin Cosmu* (Oradea), *Cornel Balint* (Copșa Mică), *Ion Tobescu* (C. Lung), *I. Strobach* (București) sînt niște încercări modeste, școlărești, cu slabe licăriri de poezie. Citiți și exersați mult, și din cînd în cînd, trimiteți-ne cele mai bune rezultate ale muncii dvs.

GEORGE COANDĂ (Maramureș). — În „Imn mîinii" și „Trupul" sînt unele elemente de poezie. Prea multe sînt însă, deocamdată, neajunsurile, — lucruri facile, de umplutură (de multe ori de dragul rimei), neclarități, artificii. Stăruiți cu mai multă exigență și mai trimiteți.

S. Tudel (Pașcani), *Pavel Vasile* (Tg. Jiu), *Marinescu Tudor* (București), *Leonte Nicolae* (București). *Mihăilă Adam* (Călan), *Joița Alexandru* (Ceptura), *Nichita Mihai* (Agigea): deocamdată nu se văd semne de poezie. *Plăpană Ion* (Nehoiu), *Rusan Dumitru* (C. Lung), *Ion Vasilescu* (Găiești): temele sînt bune. Încercați să le valorificați mai limpede, mai direct. Vă rătăciți adesea în complicate aglomerări de imagini și stăruiți prea mult pe culorile întunecate. Mai trimiteți.

Vasile Pinzean (Suceava), *Stan Constantin* (Boeșa), *D. Nicolaescu* (București): compoziții modeste, exerciții de început, în care e și cîte un licăr de poezie.

Tudor Moldovan (Iași), *Titus Andronic* (Mediaș), B. Ciotu (Deva), *Gh. Parpalac* (Buc.) *Andrei Judea* (Medgidia),: sînt unele promisiuni, destul de vagi. Stăruiți și țineți-ne la curent.

Pachiu D. D. Ion (Tatomirești), *Scutaru Corneliu* (Botoșani), *Soroci Ștefan* (București), *Zelinschi Radu* (Brașov), *Vasile Dumitru* (Roman), *Roman Robu* (București), *N. Căpitănescu* (București): încercări stîngace, care nu lasă deocamdată să se întrevadă înzestrări și posibilități în domeniul literaturii.

Constantin Marinescu (București), *Iorgu V. Birsan* (București): vezi răspunsul pentru Adam Nicolae din *G. L.* nr. 27.

ION LUCAMUS (Brașov). — versificații destul de îngrijite, dar fără alte calități.

ADRIAN RĂDULESCU: semne bune în „De despărțire". „Tenacitate" (care însă se risipește, în final) „Moartea minerului bătrîn", „Partidului", „Certitudine", unde există un real freamăt liric, imagini limpezi, originale. „Răsărit continuu" deși nu lipsită de lucruri frumoase, e prea încărcată de vorbe, cam retorică și grandiloventă. Reproducem mai jos „Certitudine" și vă așteptăm cu vești noi din ce în ce mai bune: *E-un început / în orișice sfîrșit și-o primăvară-n orișice zăpadă / cînd porți un soare-nalt / crescut prin vîrste / și-ți întîlnești privirea cu o stea. // De te-ndoiești / lovește-mi cu o iarnă / visul cel drag, / spre comunism trecînd: / sub pașii mei / grăbiți de dimineață / o să auzi zăpezile arzînd.*

AL. FLORII TENE (Drăgășani). — Există un oarecare plus de claritate, dar există, din păcate, un mare minus în ce privește nivelul general. Foarte slabă, neașteptat de slabă e „Scrisoare către mama", înșirare de banalități duioase, care nu reușesc nici o clipă să se ridice la nivelul sentimentului înalt pe care vor să-l exprime. Mult mai bune sînt „Căutări" și „Destăinuire" pe un motiv foarte interesant și sugestiv dar din păcate, servit fără prea multă exigență cu șovăieli și inegalități. În „Căutări" sînt imagini și versuri frumoase dar întregul e stricat de vechiul năravaș al extravaganțelor metaforice, al îndrăznelii în sine, fără utilitate și conținut, al simbolismelor nebuloase „în doi peri" (v. și „fecioarele în albastru" (?) din „Grădina primăverii"). Ce părere aveți, de pildă, de imaginile din această strofă („Căutări") de înțelesul lor, de eficacitatea și puterea lor de convingere: „M'a găsesc însăilînd gînduri cu capul pe un albastru ucis / cu ochii înfipți în paletele înălțimilor / și cu pieptul privind durerea unui vis / ce-mi fura odată farmecul culorilor". Nu e greu de observat, desigur, în această strofă, pe lîngă poziția anatomic dificilă, dacă nu imposibilă, a poetului (și, în alt sens, firește, a cititorului) caracterul perfect obscur, inoperant, al ghirlandei metaforice atît de încărcate și năstrușnice. Poetul trebuie să reflecteze serios la neajunsurile, la marele obstacol pe care i-l ridică neîncetat, în drumul său spre progres, această meteahnă mai veche a sa. Îl așteptăm cu lucrări împlinite, limpezi, frumoase, la care sîntem încredințați deplin că poate ajunge printr-o muncă mai îngrijită și mai exigentă.

C. GRECU (București). — Sîntem mai de grabă pentru „Nocturnă" (cu tot „impermeabilul" insuficient de transparent) decît pentru „Doar omul..." (greoaie, retorică, sentențioasă). Interesantă e ideea din „Dilema creației", dar textul n-o valorifică destul de bine, folosind de asemeni mai mult argumente decît imagini, raționamente uscate și demonstrații logice, în locul freamătului poetic. Desăfășurați-vă mai curajos, mai larg, lăsați-vă un pic și în voia fanteziei, a emoției și impresiei directe. Sînt totuși semne bune. Vă așteptăm.

VALERIU LIȚĂ (Tîrgoviște). — Sînt multe lucruri frumoase în „Protestul conștiinței" nu numai la amănunt, ci chiar în concepția și structura poemului. El e însă prea lung față de tensiunea lirică pe care o susține. Sînt multe părți rarefiate, fără suficientă acoperire poetică, emoțională, sînt repetări inutile, fără efect literar, care diluează și scad, sînt părți de retorică uscată, și, pe ici pe colo, cîte-o imagine cam artificioasă, livrească, forțată. Finalul ni se pare neinspirat, sub nivelul întregului, folosind un motiv obosit, uzat, convențional, pe care frumoasa metaforă de la sfîrșit nu reușește să-l salveze din banalitate și dulcegărie. Poemul merită să-l supuneți unei aspre operații de șlefuire, de condensare, eliminînd vorbele de prisos, repetate, aglomerate, imaginile debile, excrescente, reținînd metalul cît mai pur. Vă așteptăm cu el și cu altele.

VOIANU ANGELA (Sebiș—Gurahonț). — Trimiteți-ne mai întîi cîteva din lucrările dvs. ca să ne putem face o părere. Oricum, o piesă de teatru e mai greu de scris. Începeți prin a citi operele dramaturgilor și, paralel, încercați să scrieți și dvs. Deocamdată, un act. Comunicați-ne și nouă rezultatele.

Geo DUMITRESCU

ARTA

cronica dramatică

CASA INIMILOR SFĂRÎMATE

de GEORGE BERNARD SHAW — Teatrul de Comedie

G. B. Shaw însuşi a insistat atît de mult asupra naturii cehoviene a comediei „Casa inimilor sfărimate" încît discuţia în această privinţă se impune firesc. Intîlnim într-adevăr în numita piesă o reluare a coloviilor despre viaţă şi umanitate atît de proprii dramaturgiei lui A. P. Cehov. Regăsim şi climatul nepotinţei sufocante care însoţeşte ascultarea dureroasă a loviturilor de topor din „Livada cu vişini". Dar dacă înrudirea lui Cehov este certă în compunerea acestei comedii, cerneala are o culoare aspră şi o aciditate particulară. Shaw trasează o paralelă extrem de personală. Spre deosebire de sarcasmul tragic al unchiului Vania şi mai ales de izbucnirile patetice ale lui Treplev, populaţia „Casei inimilor sfărimate" îşi îndeplineşte funcţia dramatică prin intermediul cinismului. Dezbaterea problemelor derivate din conflictul individului cu societatea burgheză a cunoscut etape variate răspunzînd sensibilităţii unor generaţii deosebite, aparţinînd de fiecare dată altei faze a procesului de destrămare dintre om şi o orînduire ostilă, afirmîndu-şi mereu o altă tărie în scrierile unor personalităţi creatoare distincte. De la discuţia tulburătoare dar de o francheţă naivă din „Stilpii societăţii" şi pînă la acordurile grave din „Pescăruşul" dilema ibseniană a urmat un drum paralel cu istoria. Shaw, care strînsese în piesele sale de pînă la primul război un amplu şi variat material demascator al moralei capitalismului, a reluat discuţia într-o ambianţă agravantă (1916) şi cu un condei trecut prin etuva antisentimentalismului. După cum remarcă un personaj al piesei, locatarii „Casei" se dezbracă moralmente în faţa publicului, demascîndu-se reciproc cu o dezinvoltură ieşită din comun. Vechi spadasin antipuritan, Shaw a ales pentru această scoatere a măştilor cadrul unei locuinţe boeme în care nimic nu se face după bunele maniere. Shotover, Hessiona, Hector şi — de la un moment dat — Ellie întreprind cu luciditate disecţia capitalismului muribund. Înţelegînd foarte bine legile care guvernează societatea burgheză, aceşti eroi, în fond resemnaţi, păstrează ca unic vestigiu al liberului arbitru, simţul vîn al umorului. Căpitanul doreşte să capete „putere de viaţă şi de moarte" asupra „stăpînilor" de tipul lui Mangan, dar are nevoie de porţii masive de rom pentru a-şi păstra verva polemică. Frumosul parazit Hector îşi exersează gratuit imaginaţia deşi ştie că cel mai de seamă cusur al vieţii înăbuşitoare din jur îl constituie oamenii care se complac în ea, care acceptă să fie „inutili". Oamenii aceştia zeflemitori şi lipsiţi de spirit practic îl fac pe afaceristul Mangan ridicol, dar se opresc pe marginea prăpastiei cu un gest de nerăbdare al cărui înţeles nu şi-l desluşesc.

Shaw a atras atenţia că prin „Casa inimilor sfărimate" a vizat Europa capitalistă de dinaintea primului război şi nu numai Anglia. De fapt autorul s-a ocupat, plecînd de la datele respectivului moment istoric, de o problematică cu înţelesuri mult mai largi. El a strămutat efectiv într-un alt stadiu dezbaterea cehoviană a dramei „oamenilor de prisos" subliniind nu numai tragismul existenţei acestor fiinţe ci şi absenţa lor vinovată din sfera gesturilor eficiente. În ultimul act Hector Hushabye vorbeşte despre „mirîtul de dezgust" cu care ameninţă cerul „creaturile fără rost şi fără noimă" dintre care nu se exclude. Simpatia lui Shaw merge întreagă către atitudinea nonconformistă a familiei căpitanului Shotover, dar în acelaşi timp el face să se simtă, dincolo de frazele spirituale sau de explozille acuzatoare ale acesteia, amărăciunea absenţei unui ideal, deruta unei luciditâţi limitate, care nu poate să discearnă esenţialul. Cu toate aerele de siguranţă pe care şi le dă Ellie Dunn după ce asistă la uciderea ultimului său vis, gesturile sale pripite indică nu recăpătarea calmului ci începutul unei neliniştl cumplite.

„Casa inimilor sfărimate" depăşeşte opera de demascare a convenţiilor unei orînduiri filistine şi se relevă prin semnalarea necesităţii unei opoziţii ferme faţă de lumea lui Mangan şi Randall. Totodată comedia se lasă, nu o dată, cuprinsă de îndoială şi, dorind din răsputeri o schimbare a vieţii, nu pare a şti încotro s-o apuce. Cele trei acte ne înfăţişează o galerie de existenţe fantomatice trăind penibil cu sentimentul că plutesc pe o corabie fără cîrmă. Personajele duc povara „inimilor sfărimate" de stîncile inamice. Faţă-n faţă cu reprezentanţii puritani ai clasei „stăpînilor", pasagerii boemi ai corabiei lui Shotover ascultă cu nesaţ explozille bombelor care li se pare că aduc în tăcerea infernului capitalist semnul unei schimbări înviorătoare. Ce speră aceşti oameni învinşi? Ce sens atribuie căpitanul Shotover „zilei judecăţii" la care rîvneşte? Dominantă este dorinţa personajelor de a-şi simţi „sufletele încă vii", iar această dorinţă face ca zgomotul războiului să fie confundat cu tunetele revoluţiei. E pragul pe care se opreşte actul de acuzare al piesei, programul ei demascator.

Shaw introduce în spaţiul experimental al casei bătrînului lup de mare un număr de persoane cu funcţii simbolice. Eroii îşi schimbă uneori brusc datele caracterologice, primordială fiind pentru autor preocuparea pentru compunerea demonstraţiei de idei. Trăsăturile personale sînt conturate convenţional, fugitiv. Căpitanul e un mizantrop inconsecvent, Ellie Dunn trece fulgerător de la ingenuitate la cinism, Mangan „stăpînul" devine un sentimental plîngăcios. Cineva justifică, în piesă, aceste mutaţii psihologice fulgerătoare prin atmosfera stranie a casei lui Shotover, dar înţelesul general al mişcărilor din scenă covîrşeşte preocuparea pentru chimia sufletească a fiecărui personaj în parte. În „Casa inimilor sfărimate" se stabileşte însă repede frontul comun al eroilor care simt că atmosfera devine irespirabilă. După ce Mangan şi spărgătorul, cei doi tîlhari descurcăreţi, sînt ucişi, celelalte personaje rămîn într-o încordată aşteptare care reia într-o tonalitate diferită fraza finală din drama celor „trei surori".

Aparent, spectacolul Teatrului de Comedie este de o cuminţenie ieşită din comun. Actorii îşi spun rolul cu o discreţie a expresiei neobişnuită. Chiar şi obişnuita „introducere în spectacol" din foaier, ca de obicei inspirată şi originală, păstrează ţinuta comentariului grav. Radu Penciulescu, cunoscut ca un director de scenă temerar, a îndrăznit şi de astă dată să imprime spectacolului o linie foarte apropiată de cerinţele textului. Ne întrebăm cu îngrijorare cum ar fi arătat piesa lui Shaw dacă ar fi fost, de pildă, jucată în cadenţa faimosului „ritm parizian". Meritul principal al regiei este de a fi căutat ritmul interior al comediei şi de a fi scos — astfel — în prim plan discuţiile de interes ideologic. Cele mai bune momente sînt efectiv realizate în schimburile de replici vii din întîlnirile Shotover—Hector (actul I) şi Ellie—Shotover (actul II). La acestea se adaugă ultimul act conceput ca o construcţie nuanţată de idei, cu o salutară grijă pentru claritatea semnificaţiilor. Regia a încercat să compenseze spaţiul ocupat de ceea ce am numi partitura pauzelor, prin eliminarea unor pasaje din text. Aci s-a procedat însă uneori fără discernămîntul necesar. În special grupul Randall—Ariadna a fost dezavantajat prin reducerea nepotrivită a unor replici definitorii.

Caracterul demascator al piesei a fost evidenţiat prin accentuarea valorii interioare a frazelor acuzatoare, evitîndu-se marcarea stridentă, exterioară a acestora. În special Ştefan Ciubotăraşu (Shotover) şi Mircea Şeptilici (Hector) au izbutit să comunice sensul ofensiv al unor replici. Ştefan Ciubotăraşu (şi regia) au repurtat un succes cert prin consecvenţa cu care au subliniat resursele de umanitate nealterată ale Căpitanului, personaj rare ar fi putut atît de uşor să fie diminuat printr-o accentuare a bizareriilor. Sanda Toma (Ellie Dunn) a înţeles cît de deosebite sînt cele trei ipostaze ale rolului şi s-a relevat mai ales în postura dificilă de „soţie spirituală" a căpitanului Shotover.

Regia a înţeles foarte bine că figura „şefului" Mangan nu trebuie concepută în negru uniform. Florin Scărlătescu a gradat excelent dezumflarea treptată a morgăi „stăpînului". Lamentările din ultimul act al piesei au pronunţat clar slăbiciunea personajului, spaima de moarte a acestui capitalist care ascunde un timp, sub carapacea calmului desăvîrşit, o neliniştc crescîndă. Ninetta Gusti a accentuat latura comică a magneticei Hessiona, în vreme ce Marga Barbu (Ariadna) a insistat asupra mîmării unui aristocratism puritan. Suficienţa mediocrului Mazzini Dunn a fost evidenţiată de Mircea Constantinescu printr-o reducere continuă a replicilor şi mişcărilor la jumătăţi de măsură. Direcţia de scenă a tratat însă inegal încărcătura dialogului. Dacă a fost subliniat, în momentele decisive, sensul discuţiei de idei, nu s-a făcut îndeajuns de sensibilă pentru spectatori fascinaţia particulară a familiei Shotover care descinde dintr-un simbolic pact antipuritan semnat cu diavolul în insulele Zanzibar. Păstrînd sobrietatea dezbaterii s-ar fi cuvenit să se adauge o undă de fantezie. Decorul inspirat al lui Dan Nemţeanu din ultimul act este o dovadă de ceea ce scenografia poate face în această direcţie. Cu excepţia arborelui care sparge impetuos plafonul, celălalt decor nu sugerează îndeajuns cadrul de corabie fantastă a locuinţei căpitanului.

Spectacolul organizează cu gravitate dezbaterea de principii, izbutind să releve — într-o mare măsură — virtuţile satirice ale textului. Direcţia de scenă a evidenţiat cu fineţe analiza cehoviană a unei societăţi care dispare, dar n-a scos la lumină — în întregime — sarcasmul irlandezului Shaw, sclipirile de argint viu ale tuturor replicilor de substanţă. Este drept să adăugăm, în încheiere, laudele cuvenite celor două creaţii extrem de spirituale ale lui Gh. Dinică (Un spărgător) şi Ştefan Tăpălagă (Randall), creaţii care se apropie puternic de focul bengal al dramaturgiei lui Shaw.

V. MÎNDRA

---

film ● film ● film ● film

ADORABILE ŞI MINCINOASE

O comedie facilă, foarte facilă, în concepţie, în stil artistic, în interpretare. Se critică foamea de senzaţional a opiniei publice burgheze (de pe poziţii burgheze), cu haz intermitent şi un noian de sfeme plate, inexpresive.

Două momente bune: defilarea unor falşi martori dornici de a se afla în treabă — excelente şi lapidare definiţii caracterologice — şi savurosul interogatoriu a doi „cocoşi" galanţi, luaţi drept şantajişti.

Cele trei eroine principale sînt mai mult mincinoase decît adorabile, în sensul că nici una dintre ele nu impune prin vreo calitate umană deosebită. Manechinul e o fată cu preocupări reduse şi reacţii temperamentale discutabile, sculptoriţa nu pare a-şi pune nici cea mai vagă problemă artistică, iar ziarista, singura, ceva mai isteaţă, dă dovadă (după un discurs care se vrea plin de demnitate şi de principii morale) de o curioasă dezinvoltură, măritîndu-se cu omul fără calificare, dar cu „pile", care o nedreptăţise pînă atunci în profesiune.

Cu toate eforturile, n-aş putea spune mai mult *) despre acest film „de serie", în care realităţi dureroase ale societăţii burgheze sînt atinse în treacăt, cu gingăşie, cum atingi struna uşor dezacordată a unei viori de preţ. Ceea ce, firește, nu e cazul,

Nina CASSIAN

*) Ba da. Problemele sentimentale ale protagoniştilor se rezolvă prompt şi radical, prin palme.

MISTERELE PARISULUI

Ca la orice peliculă de acest gen întrebarea pe care şi-o pune din capul locului spectatorul nu este: „Pe ce problematică se axează filmul?" ci, mult mai simplu: „Cine se bate în el?". În cazul de faţă răspunsul nu este prea greu de dat: se bate marchizul Rodolphe de Sombreuil (Jean Marais) cu... misterele Parisului. Hoţi, borfaşi, cuţitari vin spre pumnul eroului, buluc, ca buştenii la gater. Singur sau ajutat de un prieten, acesta se bate cu **grupuri** de bandiţi de la 10 în sus (o singură dată sau de două ori se bate cu mai puţini, trei-patru, dar scenele acestea sînt mai slabe, lipsite de tensiune). Cu arme improvizate de cele mai multe ori, cu mese şi scaune, cu un lanţ, cu o balustradă, ba chiar cu un... butoi, eroul principal reuşeşte să ţină pe loc **toate** forţele întunericului. Pelicula arde de atîta zbucium, spectatorii mai adolescenţi şi mai recent descoperitori ai filmului de aventuri icnesc pe scaun de încordare.

Face să te baţi aşa pentru o femeie? Face. De fapt Jean Marais nici nu se bate propriu-zis pentru o femeie, ci pentru o idee. Pentru ideea de bine, dacă vreţi chiar pentru ideea de femeie. Reprezentînd ea însăşi ideea de bine, pe femeie trebuie s-o salvezi din ghearele răului chiar cu riscul de a te căsători cu ea.

Cald (40° la umbra ecranului!) dar setea de aventură din om e mai puternică decît orice caniculă. Sub acest aspect, cu toată temperatura înaltă în măsură să aducă orice corp la punctul de topire, **„Misterele Parisului"** e o producţie foarte bună fiindcă te ţine încordat. Regizorul ştie să folosească cu abilitate reversurile unei acţiuni „tari" din care eroul principal iese însă întotdeauna bine. Marchizul Rodolphe de Sombreuil, angajat în acţiunea de salvare a unei fete sărace răpită de o bandă condusă din umbră de falsul baron de Lansignac e urmărit de un noroc formidabil. Gata să ardă de viu într-o casă incendiată, scapă ca prin minune; gata să fie azvîrlit în închisoare, scapă în ultima secundă; gata să fie sfîrtecat de cuţit, scapă neatins şi magnific. Închis totuşi într-un bazin subteran, apa năvăleşte peste el: va muri înecat, desigur, va sucomba în sfîrşit în cîteva minute... Astfel gîndesc nu numai „ucigaşii" lui, ci şi spectatorii. Dar nu! Uşa se deschide, apare Rodolphe cu un pistol în mînă. Mie scene ca asta îmi plac grozav, fiindcă sînt... imprevizibile.

Se trage cumva şi cu pistolul? Da, se trage şi cu pistolul. Dar numai de vreo două ori. O dată, spre sfîrşitul fimului, cînd Rodolphe de Sombreuil, după ce a dejucat cu pumnul său justiţiar, într-un mod magistral, toate planurile mîrşave ale falsului baron de Lansignac, îl prinde în sfîrşit pe acesta la strîmtoare şi-i oferă cavalereşte pistolul său pentru a se sinucide („dacă ţine să-şi salveze... onoarea"). Şi încă o dată, puţin mai înainte de secvenţa respectivă, cînd falsul baron o împuşcă pe soţia lui Rodolphe după ce ea reuşise să-i afle o serie de planuri. Gestul baronului e necugetat, căci îi creează fără să vrea rivalului său posibilitatea de a se căsători nestingherit cu fata pentru care nutrea o dragoste fără margini. Aici mi-aş permite a observa o slăbiciune a filmului, o mică abatere de la adevărul vieţii. În viaţă, soţia lui Rodolphe, desigur, n-ar fi murit. Chiar împuşcată, aşa cum se întîmplă aici, nu s-ar fi descurajat, s-ar fi ţinut moartă de capul soţului ei, împiedicîndu-l să se căsătorească cu alta şi dîndu-i peste cap, ca să zicem aşa, tot filmul.

Mai sînt încă nişte scăpări din vedere, mici mizerii tehnice, stîngăcii în mînuirea aparatului de filmat. De exemplu „Dascălul", unul dintre bandiţi, poartă pe obraz o cicatrice mare. Cînd ai la dispoziţie un amănunt atît de generos, de ce să nu ştii să-l exploatezi cum trebuie? N-am văzut nici o secvenţă în care să se stăruie ceva mai mult asupra acestei cicatrice. O cicatrice de bandit, în culori, pe ecran lat, — ar fi fost ceva... Dar ce să mai vorbim! Vor mai veni astfel de filme şi dacă avem noroc...

Marin SORESCU

La Moscova a început Festivalul

Capitala Uniunii Sovietice va găzdui timp de două săptămîni competiţia cineaştilor din 55 de ţări ale lumii — cel de al treilea Festival internaţional al filmului.

Festivalul s-a deschis în seara zilei de 7 iulie. Cei 7.000 de delegaţi, invitaţi, ziarişti şi spectatori aflaţi în sala Palatului Congreselor din Kremlin au trăit momentul solemn al inaugurării acestei întreceri cinematografice de mare amploare.

Deviza nobilă sub care se desfăşoară din doi în doi ani Festivalul de la Moscova — „Pentru umanism în arta cinematografică, pentru pace şi prietenie între popoare" — a întărit-o mesajul adresat de preşedintele Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. cineaştilor adunaţi la Moscova: „Urez din toată inima tuturor cinematografiilor reprezentate la Festival, ca şi tuturor participanţilor şi invitaţilor mari succese în opera lor de a servi idealurile nobile ale păcii şi prieteniei între popoare".

După festivitatea de deschidere a fost vizionat primul film din concurs, „Vi-l prezint pe Baluev" — ecranizarea romanului lui Vadim Kojevnikov, tradus şi la noi. Filmul în regia lui V. Komissarjevski este una din acele evocări cinematografice închinate nestăvilitului avînt al oamenilor sovietici care deschid drumul spre comunism. În ziarul „Sovietskaia Kultura" care a apărut la Moscova la 9 iulie, criticul Boris Cerkov consacra lui Baluev, eroul filmului lui Komissarjevski, un articol cu un titlu semnificativ: „Bunul nostru cunoscut". Criticul subliniază umanismul acestei opere cinematografice, calitatea ei de a izbuti să prezinte în imagini vii chipul lui Baluev, un adevărat erou pozitiv al zilelor noastre. Interpretul lui Baluev este cunoscutul actor Ivan Pereverzev văzut recent de spectatorii noştri în filmul „Avîntul tinereţii". În numărul doi al publicaţiei „Sputnik-Festival", Pereverzev vorbind despre Baluev declară că acesta este unul din rolurile pe care şi le-a apropiat sufletește în cea mai mare măsură.

A doua zi Festivalul — în cadrul căruia se vor prezenta nu mai puţin de 32 filme de lung metraj — a intrat în ritmul său obişnuit. După amiaza se vizionează la Palatul Congreselor două filme de lung metraj (în paralel la casa filmului mai multe scurt metraje), seara la orele 20,30 o altă producţie de lung metraj.

Luni după amiază au intrat în concurs filmul finlandez „Băieţii" (realizat de M. Niskanen), o dramatică confruntare a unui grup de adolescenţi finlandezi cu ororile celui de al doilea război mondial şi producţia iraniană „Malul aşteptării" (film scris şi regizat de E. Yasami), o melodramă de familie din care nu lipsesc tradiţionalul „trio", explozille de gelozie sau îndelungile lamentaţii ale personajelor.

În seara aceleiaşi zile a intrat în concurs „O familie simpatică", producţie daneză realizată de E. Balling. Ca şi cinematografiile finlandeză şi iraniană, cinematografia daneză este mai puţin prezentă la competiţiile internaţionale. În ceea ce priveşte „stagiul cinematografic", danezii au faţă de celelalte două şcoli naţionale amintite avantajul unei istorii a filmului de cincizeci de ani, din care n-au lipsit etapele de glorie. Filmul „O familie simpatică", dezavantajat de un scenariu încîlcit şi de nenumărate soluţii teatrale, nu este lipsit de o anume virtuozitate regizorală (de pildă secvenţa cabaretului, excelentă din punct de vedere al ritmului şi al montajului) şi se bucură de o foarte bună interpretare actoricească.

Marţi dimineaţa la cel de al 12-lea etaj al hotelului Moscova, a avut loc prima conferinţă de presă organizată de delegaţia cineaştilor finlandezi. Cu această conferinţă s-a inaugurat o nouă activitate care nu va lipsi aproape în nici o zi de pe agenda Festivalului.

Aşteptînd prezentarea filmului „Lupeni 29" în cadrul concursului producţiilor artistice de lung metraj (premieră care va avea loc la 15 iulie) şi în cadrul concursurilor scurtelor metraje, a documentarului „Trotuşul şi oamenii" (miercuri 17 iulie) delegaţia noastră a oferit în dimineaţa şi după amiaza zilei de 7 iulie, în sala cinematografului Lujniki, două spectacole cu filmul „Codin" coproducţie romino-franceză. Filmul a fost bine primit de cele cîteva mii de spectatori.

Despre alte filme, despre numeroasele vedete prezente la Festival, în corespondenţa viitoare.

AL. RACOVICEANU

9 iulie, prin telefon

REMARCABIL efortul depus de „Electrecord" pentru cuprinderea unei arii cît mai cuprinzătoare: discuri de muzică uşoară, populară, simfonică, de iniţiere muzicală, pentru învăţarea limbilor străine, etc. Ciclul „Beethoven" sub bagheta maestrului George Georgescu, discul Tudor Arghezi, primele trei discuri de iniţiere muzicală: 1) Despre melodie şi ritm; 2) Despre armonie şi contrapunct; 3) Despre instrumentele orchestrei simfonice, realizate cu concursul lui Alfred Mendelsohn, au cucerit publicul iubitor de muzică şi poezie. Există totuşi o lacună: felul în care se asigură pătrunderea tuturor acestor discuri în masa cît mai largă de ascultători.

IN GENERAL lasă de dorit popularizarea imprimărilor mai recente sau mai puţin recente. Vitrinele magazinelor de specialitate sînt anoste, lipsite de cea mai elementară fantezie şi atractivitate. Mapele discurilor se pierd printre instrumente muzicale. De ce nu se urmează exemplul librăriilor care alcătuiesc, la apariţia unei cărţi, vitrine cu manuscrise, fotografia autorului, mai multe exemplare din cartea recent tipărită? Magazinele de muzică ar putea expune în astfel de cazuri: fotografia compozitorului şi a interpretului, partitura în original, machete mari ale discului, etc.

OPERATIVITATEA „Electrecordului" lasă de multe ori de dorit. Din cauza planificării greoaie a imprimăriilor, de la lansarea unui cîntec şi pînă la imprimarea lui trec de puţin şase luni. Cumpărătorii vin astăzi şi întreabă: „Aveţi „Serenada tinereţii"? (cîntec lansat recent, cu succes, într-un film slab). Răspunsul: „Mai treceţi dumneavoastră de la noi". Păcat! Un şlagăr nu poate fi susţinut, ajutat să capete o răspîndire cît mai mare, dacă nu există posibilitatea apariţiei discului în momentul în care interesul publicului se îndreaptă către o melodie. Cum? Prin mai multă operativitate...

DE CE n-ar oferi „Electrecordul" marilor cinematografe din Bucureşti în „avanpremieră" discuri, pe care publicul să le asculte în pauze? Anunţîndu-se, bineînţeles: „Acest nou disc e oferit de casa de discuri „Electrecord". Este o recentă imprimare a cîntecului compus şi interpretat de..." Acelaşi lucru s-ar putea anunţa chiar pe afişul filmului: „Veţi asculta şi noua imprimare..."

S-AU FĂCUT mari progrese în prezentarea grafică a mapelor. Dar... Discurile de muzică uşoară românească sînt vitregite. Ele n-au altceva imprimat pe copertă decît cinci-şase linii mai mult sau mai puţin paralele, şi atît! S-ar cere apoi şi o mapă de tip deosebit pentru fiecare turaţie, nu aşa cum se obişnuieşte acum: aceeaşi mapă pentru 33 şi 45. Avîndu-se în vedere că tînărul solicită mai ales muzică uşoară, că tinereţii îi plac culorile vii, desenul atractiv, monotonia vespectivelor mape te întristează cu atît mai mult. Nu avem destui graficieni capabili să dea viaţă acestor „coperţi de carte muzicală"? Avem!

REVENIM cu propunerea ca pe verso fiecare mapă să aibă şi un text alcătuit cu seriozitate: despre cîntec, compozitor, interpreţi, etc. Aspectul educativ al muncii cu discul ar fi astfel mai puţin neglijat.

ÎN CONCLUZIE credem că, într-o măsură, „Electrecordul" nu dă destulă atenţie laturii educative a muncii sale, sau mai bine zis nu o pune destul în valoare. Printr-o bună popularizare, printr-un contact mult mai strîns cu masele de cumpărători, casa noastră de discuri ar putea ridica nivelul activităţii ei pe o treaptă superioară. Aşteptăm!

OBIECTIV

ATELIER

ION PACEA — Portret

o antologie lirică a nordului

CĂRȚI ȘI IDEI

E un fenomen caracteristic pentru cultura noastră contemporană aspirația de a cunoaște cît mai adînc și de a asimila valorile universale, la a căror îmbogățire și diversificare contribuie ea însăși, afirmîndu-se în coordonate majore, cu deplina conștiință a originalității mesajului său adresat lumii. Conștiință a originalității înseamnă, alături de elan creator, luciditate, alături de impetuozitatea spontană a manifestărilor care exprimă un fond specific, ireductibil, raportare și delimitare, verificare și apreciere — în măsură să definească un proces epistemologic complex. Restringînd discuția la domeniul liricii, niciodată orizontul nostru de poezie universală n-a fost mai larg decît astăzi : nici în timp, nici în spațiu. În cadrul marelui efort coordonat de a se realiza în limba română o selecție cuprinzătoare a tuturor marilor momente ale liricii, ultimii ani au însemnat o etapă care-și are semnificația ei deosebită, elocventă: fără să se neglijeze contribuția trecutului a sporit interesul pentru poezia mondială contemporană. Au apărut, astfel, în tălmăciri de incontestabilă valoare, culegeri din opera unor mari poeți ai secolului nostru (reamintesc amplul volum de **Poeme** al lui Maiakovski, reeditările din Esenin antologia Eduard Bagrițki, apoi volumele lui Rafael Alberti, Ritsos, Quasimodo etc. precum și numeroasele traduceri publicate în reviste și care vor constitui, desigur, volume, din operele lui Ungaretti, Eugenio Montale, Umberto Saba, Carl Sandburg, Robert Frost, Apollinaire, Robert Desnos etc.). S-au publicat de asemenea antologii ale unor literaturi puțin cunoscute la noi, cum ar fi cea intitulată **Poezia Americii Latine**, într-un volum masiv, epuizat în cîteva zile din librării. Pe aceeași direcție a efortului de cunoaștere a liricii contemporane se înscrie recenta antologie a Veronicăi Porumbacu și a lui Tașcu Gheorghiu — **Poeți nordici**, care cuprinde o selecție din opera a peste o sută de autori, reprezentativi pentru lirica de azi a Suediei, Danemarcei, Islandei, Finlandei și Norvegiei.

Volumul antologic, urmărind să ofere o imagine de ansamblu a creației poetice din nordul Europei, se constituie unitar, relevînd cititorului un univers liric bogat în nuanțe inedite. Trecînd peste diferențierile firești de temperamente artistice și de orientări, surprinde și impresionează o comunitate profundă a tuturor poeților prezenți în antologie: o comunitate în ceea ce privește aspirația lor spre împlinirea umană, spre vibrația unanimă și plenară a vieții, imposibilă într-o societate capitalistă. De aici, și accentele de melancolie sumbră care se întîlnesc la numeroși poeți, de aici și neliniștea (atît de pregnantă, plină de rezonanțe profunde, la un mare poet ca Pär Lagerkvist, de pildă), de aici și formele directe, acute, pe care le ia protestul social (la un Lundkvist, mai cunoscut la noi, dar și la un Gunnar Ekelöf, la un Harry Martinson etc, atît de puțin cunoscuți). O altă coordonată comună a liricii nordice o constituie, după cum reiese din această antologie, un anume cult al simplității — al lumii cotidiene (investită cu valențe simbolice), al transcrierii detaliului concret fără inutile ornamentații imagistice. Avem deci de-a face cu o poezie a cărei principală virtute s-ar putea defini ca un **lirism direct.** Ca în orice artă care aspiră spre simplitate (dar o simplitate expresivă, cu reliefuri și nuanțe, nu unilineară și plată), ostentația, retorismul, fanfarele și pozele vor fi absente; ca în orice artă care se dorește directă, adresată, împărtășită de oameni, spațiul exercițiilor formale, al rezervei lirice în forme aluzive, ermetizante, va fi foarte restrîns.

O astfel de imprejurare se explică și prin legătura strînsă care există între poezia scandinavă cultă și folclor — mai ales în literaturile finlandeză islandeză, norvegiană, dezvoltate, datorită unor cauze istorice, abia începînd din secolul al XIX-lea. Ar fi de citat, pe această linie, admirabila baladă lirică despre moartea în zăpadă a doi oameni puternici. Balada aparține unui poet care a închinat o parte a efortului său studiului științific al folclorului. („Și sufletul nostru" de P. Mustapaa). Se impun și selecțiile din Katri Vala sau din Uuno Kailas, talent remarcabil solicitat în direcția patosului protestatar. Nostalgia spațiilor senine, a fericirii refuzate în ordinea realului, visul marilor candori, se întîlnesc în lirismul delicat și plin de pulsația unor proaspete seve al Edithei Södergran, poetă finlandeză de limbă suedeză, a cărei biografie scurtă, meteorică, a marcat o cotitură în evoluția literaturii nordice contemporane. Simplitatea încărcată de emoție vibrantă, reprezentă-

rile constituite dintr-un amestec inedit de naiv și patetic, conferă acestei poezii o aură particulară. Așa cum îi percep profilul liric din antologia Veronicăi Porumbacu și a lui Tașcu Gheorghiu, poeta, a cărei existență a fost frîntă de boală la 21 de ani, îmi pare a se înrudi intrucîtva cu Magda Isanos. Presimțirea morții, într-o poezie ca „Ultima floare de toamnă", e transcrisă cu accente de suavă tristețe, într-o viziune a extincției în mijlocul naturii prietenoase și veșnice: **„Sînt cea din urmă floare a toamnei, / Am fost legănată în leagănul verii, / am stat de strajă cînd da să muște vîntul din nord, / îmi arde în roșu obrazul, / odinioară alb. / Sînt ultima floare de toamnă"...** etc. Dintre ceilalți poeți finlandezi de limbă suedeză se reține pentru lirismul său violent, eruptiv, Elmer Diktonius.

Principalele direcții de dezvoltare ale poeziei daneze sînt ilustrate prin selecțiile din poeți ca Ludvig Holstein, Paul la Cour, Erik Knudsen, Johannes Jensen, ale poeziei islandeze prin versurile unor Sigurdur Sigurdson, Johann Sigurjonsson, Johann Jonsson. Dintre liricii norvegieni se impun atenției Sigbjorn Obstfelder (din păcate reprezentat printr-o singură poezie), Nordhal Grieg, cunoscut poet progresist, militant antifascist, din a cărui operă au mai apărut la noi traduceri în diferite reviste, precum și cîțiva remarcabili evocatori ai peisajului și naturii norvegiene (Olav Ankrust, Tore Orjasalter).

Dintre literaturile nordice contemporane, pe plan poetic cel puțin, supremația estetică aparține fără îndoială celei suedeze. Reputația mondială a unor scriitori ca Lagerkvist (laureat al premiului Nobel pe anul 1951) Lundkvist, Martinson, Gunnar Ekelöf nu este întîmplătoare, ea însumează de fapt succesele pregnante ale unei poezii care, în veacul nostru, s-a afirmat puternic și polivalent. Poet al neliniștii (un volum apărut în 1916 poartă chiar acest titlu: „Neliniște"), al chinuitoarei singurătăți, nu străin de atmosfera expresionismului, Pär Lagerkvist a evoluat spre un umanism generos, care caracterizează creația sa de maturitate. O etică a eroismului uman, a energiei și dăruirii se desprinde din opera lui. Aș cita o scurtă poezie reprezentativă din antologie, elogiu al abnegației dusă pînă la anonimat: **„Tu să devii cel dintîi între necunoscuți. / Numele-ți fie uitat mai mult ca oricare, / să nu se știe măcar e-ai trăit. / Să aparții numai splendidei vieți, / altfel să nu fii. / Dac-ai luptat pîn' la capăt, cîștigînd o victorie, / aminte să nu-și mai aducă nimeni de tine".** Continuînd, după ce a traversat o experiență suprarealistă, tradiția patosului democratic și a laudei vieții unanime în linia Whitman — Carl Sandburg, Artur Lundkvist — laureat al Premiului Internațional Lenin în 1959 — este una din personalitățile cele mai reprezentative ale literaturii suedeze de azi. Vigoare și simplitate, exultare în concret și în tot ceea ce ține de o lume diurnă modestă, umilă dar și nobilă în același timp — acestea ar fi, pe un plan foarte general, dimensiunile lirismului lui Lundkvist, identificabile, de pildă, într-unul din cele mai frumoase poeme din antologie, de o seducătoare factură caleidoscopică, însă grav și dens prin implicațiile lui — „Poetul": **„Poetul vine cu piper și garoafe, cu zmee de hîrtie. / Cu luminări arse și puțină sare. / Poetul aude plîngerea păsării în trandafiri. Vede / luna oprită în chiparoși. Aude broasca / mlaștinilor, orăcăitul gîtului ei umflat. / El privește jugul ce sapă urme pe umerii fetei care / cară apă. Urmărește o șuviță de fum rătăcită printre stejari, / întîlnește femeia în doliu care / a cules un măr în lanul de orez. (...) Poetul cunoaște spaima și bucuria, îngemănate, / el știe că aerul neliniștit al odăilor se va schimba în răscoală. / El vine ca un copil, cu o creangă de afin în mînă. / Descoperă roșia lumină a serii în oglindă"...** etc. Ar fi de adăugat, firește, alte numeroase reflecții pe care această antologie a liricii scandinave le prilejuiește din plin. Dincolo însă de astfel de considerații analitice, — ispita de a le consemna o înfrînează lipsa de spațiu — se impune constatarea că florilegiul nordic al Veronicăi Porumbacu și al lui Tașcu Gheorghiu marchează, în cadrul operei de răspîndire a valorilor liricii contemporane mondiale, un moment important și semnificativ. Se cuvine elogiat efortul celor doi traducători, care au izbutit să asigure echivalențelor românești, dacă nu totdeauna timbrul individual al fiecărui poet, o reală fluență lirică, limpezime și sugestivitate.

Matei CĂLINESCU

DE CE SÎNT SCRIITOR

Feltre poate fi socotit cu greu un oraș de munte. Înălțimea lui deasupra mării e abia de cîteva sute de metri. Înconjurat din toate părțile de munți ori de platouri și coline, el se află cuibărit într-un soi de căldare, așezată la o întretăiere de văgăuni și văi. La miază-noapte se poate vedea măreața cunună de culmi denumită Vette. Această priveliște caracteristică e faimoasă.

DE SILVIO GUARNIERI

Ultima oară cînd am fost în acest loc, acum cîteva zile, era într-o după-amiază îndeajuns de călduroasă. Un prieten, îmbiat de mine, venise dintr-un oraș vecin și mă luase cu mașina.

Am coborît amîndoi din mașină să privim în jurul nostru. Nici un zgomot nu tulbura tăcerea, din pămînt venea o undă de prospețime, pe aproape de noi cîțiva băieți alergau pe o poiană, un subțire fir de fum se înălța dintr-una din casele vecine. Ne ajunsese din urmă o altă mașină. S-a oprit la puțină distanță, din ea au coborît două fetițe cu părinții lor. Ei au rămas mai în urmă împreună cu cea mică, care se juca prin iarbă, iar cea mare s-a depărtat repede, poate pentru a culege flori sălbatice. Tatăl s-a îndreptat către noi și cum îl cunoșteam, am început să vorbim de vînătoare, de animalele de pădure care se găseau în acea vale, de cocoși sălbateci. Mai sosise între timp o motocicletă, care s-a oprit și ea la capătul potecii, de unde se mergea mai departe numai cu catîrii. A descălecat din locul de la spate un tînăr.

Ascultam oarecum distrat ce-mi spuneau cei doi cunoscuți. Simțeam cum mă cuprindea oboseala strînsă în mine de cîțiva ani, ca o poftă de abandon, ca o dorință de a mă cufunda cu totul în acea pace, în acea seninătate.

După un scurt popas am refăcut același drum la întoarcere. Pe pintenul de deal unde se afla o capelă, am stat o clipă să privim de la înălțime valea și orașul depărtat. Am parcurs apoi încet coasta. Pe la jumătatea ei, deodată, au răsărit de pe o potecă dintre copaci cîteva persoane care foarte agitate ne făceau semne cu mîna, nepărînd a avea însă multă nădejde că vor fi înțelese. Am oprit. Ne-au rugat să-l luăm în mașină pînă la Pedavena, de unde ar fi putut să ia cursa care îi ducea la Feltre.

N-a fost ușor să încapă toți în mașină, împreună cu valizele lor, deși locurile din urmă erau goale. Femeia, între două vîrste, era grasă dar robustă, masivă, și bălatul, încă adolescent, avea picioarele lungi și a trebuit să se așeze de-a curmezișul, ținînd în brațe legată cu o sfoară o cutie uriașă care îi ținea loc de geamantan. Cealaltă valiză, de fibră, era așezată între amîndoi. Pentru fetiță nu era loc. Mama începuse să se resemneze, o îndemna să se întoarcă acasă, în vreme ce fetița plîngea în tăcere ori încerca pe ascuns să-și rețină suspinele. Am luat-o pe genunchi și am pornit-o din nou.

La întrebările pe care i le-am pus, femeia începu să ne dea lămuriri. Era o poveste simplă, scurtă, obișnuită chiar pentru lumea din aceste părți ale noastre: soțul, muncitor specializat nu avusese noroc, un ulcer, o boală lungă, operație, și acum se afla fără lucru. Ea, cu puterile ei, aproape singură, își crescuse cei patru copii, făcînd pe dolca la oraș. Era în vorbele ei un orgoliu, o încredere mîndră și parcă și un fel de resemnare. Aluzia la soț fusese discretă, îndulgentă, dar nu lipsită de o anume amărăciune: cînd ești sărac, n-ai voie să te îmbolnăvești. Pentru ea, bărbatul, în acest caz, își pierde prestigiul, puterea, rolul lui, devine un copil care trebuie ocrotit. Acea mîndrie a ei era un simț de răspundere și i se potrivea de minune, deși faptul o constringea să uite de sentimentele ei de femeie, de orice blîndețe și duioșie.

Acum se duceau în Elveția. Găsiseră de lucru, ea și bălatul, deși acesta avea numai 18 ani. Încheiaseră un contract bun. De data aceasta soțul ei nu avusese nici un noroc, fiindcă i se refuzase pașaportul, demersurile se înfundaseră în chițibușuri birocratice. Rămăsese deci acasă, singur cu fetița, umilit și parcă sălbăticit de faptul că era nefolositor și înfățișa chiar o greutate pentru al lui.

La primul sat, Lamen, am oprit. Fetița trebuia să se întoarcă acasă. Puteam s-o luăm cu noi încă o bucată de drum, le-am propus îndată acest lucru, dar mama s-a opus. Se vedea în ea o veghe, un simț atent al propriei răspunderi. Mai mult decît emoția ei, cîntărea grija ca fetița să nu fie în primejdie la întoarcere, să nu aibă de făcut un drum prea lung. Am deschis portiera și am ajutat-o să coboare. Fetița stătea cu capul în jos și continua să plîngă supusă, așa cum făcuse aproape tot timpul. Mama nu făcea deloc caz de acel plîns, ca și cum nu voia să-l observe și nici fetița nu încerca să-i ceară atenția. Cît era de mică, își ținea pentru ea deznădejdea, cu o dîrză voință de a se stăpîni, de a nu arăta ce simte. Mama îi dădea ultimele sfaturi: să aibă grijă de tata, să-l asculte, să nu uite de iepurii de casă, să le dea iarbă. Îi spunea aceste lucruri cu seninătate, aproape surizînd și lacrimile nu erau luate în seamă, nu trebuiau să fie luate în seamă. Fetița avea datoria să se întoarcă cu fața către ceea ce rămînea, stăpînită și ea de un simț al răspunderii, de o răspundere grea pentru un copil așa de mic, o răspundere care trebuia neapărat să o stăpînească pe de-a întregul, s-o facă să-și uite și lacrimile. Dar în cuvintele mamei, în îndemnurile ei se vedea și durere și emoție și dragoste la un loc, cuprinse și închise toate într-o anumită cadență, într-o modulare a vocii. Părea că femeia își concentrase toate preocupările asupra iepurilor de casă, în pudoarea ei de a evita să spună fetiței vreo vorbă caldă, alintătoare; ea, fetița, era însuși iepurele la care trebuia să se gîndească și care avea nevoie de îngrijire și de mîngîiere.

Nu s-au îmbrățișat, de nimic nu mai erau bune nici măcar gesturile, pentru a potoli durerea și a atenua sentimentul sfîșietor al despărțirii. Fetița s-a îndepărtat cu capul în jos, fără a privi în jurul ei, aproape grăbită, plîngînd într-una cu același fel de reținere, poate abia după aceea liberă să-și dea drumul din plin sughițurilor.

Am ajuns la Pedavena, apoi la Feltre, la gară, și călătorii noștri au coborît cu valizele lor și cu lada lor, plini de îngîndurare și parcă totuși mulțumiți de acel prim obstacol depășit. Ne salutară și în mulțumirile lor era un fel de mirare că putuseră cu ajutorul norocului să ajungă la țintă, fără să li se întîmple nimic, și cu un mijloc de transport pe care ei neîndoios îl socoteau rezervat numai bogaților.

A trecut acea seară, a mai trecut o zi, apoi alta. Din cînd în cînd îmi reveneau în minte acele cuvinte, acea frază: „Adu-ți aminte de iepurași. Dă-le iarbă proaspătă..." Fantezia mea relua vorbele, le întărea ori poate le schimba, cu o stăruință la care rezistam numai eu însumi, dar care mă biruia și trecea peste voința mea. Se fixase în ele o imagine și un sentiment, ce-mi provocau, parcă, un nod în gît, pe care nu puteam să-l înghit. Dacă apoi lumea, lecturile, conversațiile mă distrăgeau, dintr-o dată, într-o clipă de răgaz, într-un moment gol, acele cuvinte și acea frază se întorceau din nou și mă constringeau să mă opresc asupra lor.

Iertați-mă, prieteni, prieteni scriitori, prieteni critici: Nu știu să fiu un scriitor care ascultă de legile esteticii, nu știu să fiu scriitorul care detașîndu-se de propriile lui sentimente, le și domină, care știe să toarne și suferința într-o senină întîmplare, să o depășească în armonia evocării poetice. Aș vrea, desigur, să ajung la această seninătate, aș vrea să ating o pace idilică, după cum aș dori să mă las în voia priveliștii cîmpurilor verzi, băieților care aleargă unul după altul, torentului care clocotește la picioarele mele, ori să-mi petrec zilele pe cărări de țară sau cîtind la umbra răcoroasă a unui copac. Totdeauna însă din această condiție de salvare și de singurătate mă smulg fără întîrziere viața, oamenii, ceea ce văd, tot ce simt și ascult în jurul meu. Aș vrea ca vorbele mele, scrierile mele să se hrănească din seninătate și dintr-o bucurie liniștită și în schimb ele iau naștere în mine ca un strigăt, sînt susținute și constrînse de durere, de deznădejde, de nevoia revoltei. Au trecut mulți ani de cînd am început să scriu. Durerea și mînia, răzvrătirea, mă hrănesc. Din cauza lor am devenit scriitor, din cauza lor sînt, poate, scriitor.

MIGUEL HERNANDEZ

Închisorile

I.

În mlaștina lumii se tîrăsc închisorile ;
urmînd tribunalele în beznă coboară :
vinează un om, un popor, urmărindu-l,
l-absorb, îl înghit, îl doboară.

N-auzi nici nu vezi durerea oțelului,
geamătul fierului izbit, huiduit,
nici spada plîngînd, spînzurînd procurorului
pe creștet, de cimentu-nnegrit.

În străfundu-nchisorii – uzina de vaiete,
deprinderea lacrimei veșnic fecundă,
canalele urilor și-ale speranțelor
fabrică, țes și inundă.

Cînd potîrnichile se-mperechează
și-azurul e plin de explozia lor
un om și-amintește lumina, pămîntul,
în întunericul pătrunzător.

De pietre se izbesc libertatea și ziua,
piciorul și fruntea-și rănește un om,
aura-nspumată, de revoltă-nspumată,
libertatea, un om.

Un om care-adună și împrăștie vîntul
din inima lui unde-l crește să zboare ;
un om – același în orice celulă
umedă, din închisoare.

Un om ce-a visat apa mării și-și frînge
aripile, ca pe-o lumină-ancorată
și-n colții tunetului dinții-și înfige
în temnița cutremurată.

II.

Nu pentru-un bou leșinat e-ncleștarea de-aici ;
pentru calul ce-și vede coama-nverzită
de putregai, și își simte galopul
putrezind sub copită.

E-nspumat ; voi ștergeți-l de spumă.
Aprindeți inima lumii apoi
și-nchideți botu-nchisorii de unde
soarele fuge-napoi.

Putrezi libertatea smulsă din gura
celor ce zac pentru ea în genună.
Dezlănțuiți-i, să nu mai aud
fieru-n urmă cum sună.

Aceia ce-și vor numai lor evadarea
din lanț și celulă, uitînd de tovarăși,
cînd ies dintre gratii n-au aripi de zbor
li-s putrede iarăși.

Ei sînt și rămîn pe vecie-n robie.
Ce-nseamnă-a fi liber o știe doar cel
pe care îl văd în adîncul celulei
de parcă aș fi lîngă el.

Încuie ușile-acum, temnicere.
Pe omul acesta-n cătușe îl poți pune,
sub chei și zăvoare ; dar sufletul lui
tot liber rămîne.

Doar lanțuri de sînge îi trebuie, lanțuri
cu vene de fier, fierbinți, inelate,
noduri sanguine, magnetice noduri
omenește sudate.

Un om în fîntîna străfundă-a-nchisorii
stă-n pîndă-ncordată și-ascultă. Poporul
vui : libertate ! Ceru-și ia zborul,
închisorile toate-și iau zborul.

În românește de TEODOR BALȘ

UN FAPT PE SĂPTĂMÎNĂ

DILEMA LUI JOHNSON

Pînă cînd a devenit una din personalitățile cunoscute ale Americii, Douglas William Johnson era un simplu și banal portar din Los Angeles. Pe deasupra mai era și negru, adică beneficiarul tuturor privilegiilor și favorurilor de care se bucură cei cu pielea ca abanosul într-o societate evoluată cum e cea americană. Pentru că era plictisit de atîtea ospețe regale, Douglas, în timpul liber care îndeobște îi prisosea, făcea un soi de sport amuzant: culegea rămășițe de pe șantierele construcțiilor de locuințe. Ce făcea cu aceste rămășițe, de ce le lua, unde le ducea, un asemenea mister cititorul îl va dezlega cu ușurință.

Într-o zi, Douglas împreună cu soția sa Helen se aflau „pe teren" în căutarea miraculoaselor obiecte. La un moment dat, Douglas și-a oprit privirile asupra unei genți voluminoase din pînză cerată, rătăcită nu se știe cum pe acolo. Cu un gest mașinal a ridicat-o și au pornit mai departe. Nevasta, Helen, curioasă ca orice Evă, a început să examineze geanta și a observat că era sigilată iar pe deasupra era lipită cu o etichetă. Surpriza: pe etichetă era scris negru pe alb că geanta conține 240.000 dolari.

Nu știu dacă vă dați seama ce înseamnă a patra parte dintr-un milion de dolari, dar Douglas William Johnson, portarul negru — șomer cîte odată în orele libere și colac peste pupăză, tată a trei copii — își dădea foarte bine seama. Aș jura că în capul lui de negru bătrîn suma de 240.000 dolari s-a subdivizat cu viteza unei mașini electronice de calcul și i-a dat rezultatul, 240 mii dolari — salariul pe 50 de ani. În orice caz, era teribil de emoționat iar mai tîrziu a declarat reporterilor: „Mi s-au muiat picioarele. Niciodată în viața mea, nu mi-am închipuit că voi ține așa ceva în mînă".

Și ce decizie a luat, fără să-și mai întrebe nevasta, Douglas William Johnson? A telefonat și a anunțat, cinstit, poliția că a găsit o geantă cu bani. Banii aparțineau unei societăți Brinks Express, care i-a acordat o primă de 10.000 dolari. Pînă aici, nimic senzațional, un om a găsit o sumă mare de bani, a rezistat ispitei, a avut bunul simț al omului simplu iar Brinks Express a aruncat o firimitură din veniturile ei grase. Poate că normal era ca Douglas Johnson să se aleagă cu stima și admirația societății pentru gestul său, să zicem, extrem de onorabil.

Aici e aici, însă. Pentru negrul care, explicîndu-și gestul, declarase că dacă ar fi păstrat banii nu s-ar fi putut uita niciodată în ochii celor trei copii ai săi, a început atunci un adevărat calvar. Poșta îi aducea scrisori în care era injurat, vecinii îl înțepau mereu cu cîte o glumă, colegii de școală ai copiilor strigau în gura mare că Johnson tatăl e bătut în cap, timpit și nebun. Nemaiputînd suporta o asemenea rușine, Richard, băiatul de 16 ani, a dispărut de acasă cîteva zile. În sfîrșit, după ce a lichidat și bacșișul de 10.000 dolari, Douglas Johnson a încercat să capete un serviciu. A primit prompt acest răspuns batjocoritor: Ce nevoie ai de lucru? Ai găsit doar 240.000 dolari...

Johnson, la ora aceasta, e unul din cei mai chinuiți oameni din lume. Nu numai că e disprețuit, injurat, șicanat, luat peste picior, ceva mai grav, negrul Douglas Johnson a devenit un caraghios. N-a spart nici o casă de bani, n-a asasinat o bătrînă de 80 de ani, n-a violat o fetiță de 5 ani, n-a intrat cu coatele în banii contribuabililor. Mai mult, a îndrăznit un gest de neiertat, aproape nerușinat: a restituit bani care nu-i aparțineau. Johnson nu merită veritabila celebritate pe care au avut-o Al. Capone și ceilalți eroi „pozitivi" care i-au urmat. Johnson nu e la înălțimea timpului și societății sale.

Johnson — oroare — e un negru cinstit. S fie linșat!

Ion MIHĂILEANU

SUPERMAN ȘI AUTOMAT

Absoluta indiferență a scriitorilor francezi față de acest clocot...

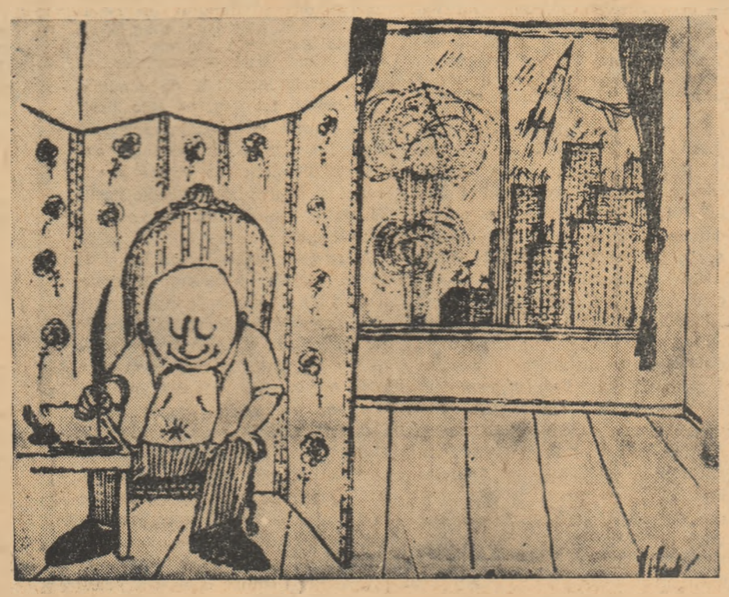

(Desen de MICHEL CLAUDE în „Les Nouvelles Littéraires")

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor Balș; **Ov. S. Crohmălniceanu** (redactor șef adjunct); **S. Damian**; **Ștefan Gheorghiu** (redactor șef adjunct); **Eugen Simion**; **Al. I. Ștefănescu**; **Tiberiu Utan** (redactor șef); **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

40 133

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.94.14; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.